

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Undervisnings- och kulturministeriet

Kulttuuri

Kulttuurialan kolmas sektori

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2010:24

Diges ry (toim.)

Kulttuurialan kolmas sektori

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2010:24

Diges ry (toim.)

Opetus- ja kulttuuriministeriö / Undervisnings- och kulturministeriet
Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto /
Kultur-, idrotts- och ungdomspolitiska avdelningen
PL / PB 29, 00023 Valtioneuvosto / Statsrådet
<http://www.minedu.fi>
<http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut>

Taitto / Ombrytning: Erja Kankala, opetus- ja kulttuuriministeriö
Kannen kuva / Pärmbild: rodeo.fi
Yliopistopaino/Universitetstryckeriet, 2010

ISBN 978-952-485-970-7 (nid.)
ISBN 978-952-485-971-4 (PDF)
ISSN-L 1799-0343
ISSN 1799-0327 (painettu)
ISSN 1799-0351 (PDF)

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja / Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2010:24

Tiivistelmä

Kulttuurialan kolmannen sektorin selvitys antaa suuntaa alan valtakunnallisesta järjestäytymisestä ja toiminnan malleista, luonteesta ja yhdistystoimijoiden kehittämistarpeista. Tavoitteena oli määrittää alan pääpiirteitä ja lisätä ymmärrystä erityisesti alan toimijoiden tarpeista tulevaisuudessa.

Kulttuurialan kolmatta sektoria ja yhdistystoimintaa on tutkittu varsin vähän. Aineistona käytettiin alasta tehtyjä selvityksiä sekä patentti- ja rekisterihallituksen Internet-sivuilta saatavaa aineistoa. Selvitykseen haastateltiin talven 2009–2010 aikana 16 valtakunnallisen järjestön toiminnanjohtajaa, puheenjohtajaa tai varapuheenjohtajaa sekä 16 paikallistoimijaa. Lisäksi kerättiin tietoa yhdistysten toimintasuunnitelmista ja -kertomuksista sekä julkaisuista. Tietoa kerättiin myös järjestöjen ja yhdistysten Internet-sivuilta. Aineisto on siis rajallinen ja antaa pinnallisen kuvan kulttuurialan lähes 23 000 yhdistyksestä.

Paikallistoimijoiden haastatteluaineisto koottiin yhteen ideaalityyppi -menetelmällä, jonka ansiosta koko aineiston tärkeimmät huomiot saatiin luokiteltua ja haastateltujen yhdistysten ominaispiirteet esille. Menetelmä soveltuu tällaiseen pohjustavaan laadulliseen tutkimukseen, jonka tavoitteena on laajentaa ymmärrystä tutkitusta aiheesta.

Keskeinen huomio oli valtakunnallisten järjestöjen monimuotoisuus ja järjestäytymisen alakohtainen vaihtelu. Jokainen taiteenala on oma valtakunnallinen järjestöjen rakennelma, josta voidaan useimmin erottaa kolme tasoa: ammattilaiset, harrastajat ja lapset. Osin nämäkin tasot limittyvät päällekkäin ja lisäksi Suomen viralliset kaksi kieltä tuovat lisää toimijoita kentälle.

Ruohonjuuritason toimijat eroavat toisistaan mm. vapaaehtoisuuden ja ammattimaisuuden, toimijoiden sitoutumisen, resurssien, verkottumisen ja kehittämistarpeiden suhteen. Tarpeet vaihtelevat yhdistyksissä vahvasti sen mukaan ketkä ovat tekijät - ammattilaiset vai harrastajat - sekä kenelle toiminta on suunnattu - ammattilaisille, harrastajille, lapsille vai muulle yleisölle. Ammattilaiset kaipasivat monipuolisesti tuki- ja neuvontapalveluita, harrastajilla haasteena oli lähinnä järjestön jäsenistön uusiutuminen, jottei yhdistyksen toiminta ukkoutuisi tai akkautuisi.

Kulttuurialan kolmannelta sektorilta ja yhdistyksiltä puuttuvat kehittämistyökalut sekä koko alalla toimivat kehittäjät. Alakohtaisesti valtakunnallisista järjestöistä on toki neuvontaa ja koulutusta saatavilla. Alalla ei ole vielä käytössä sertifiointeja, joten toiminnan laadun tarkastelu on haasteellista. Ammattimaistuminen, poikki-taiteellisuus ja pienten sitoutumattomien ryhmien muodostuminen ovat tulevaisuuden trendejä.

Alan tutkimusta tulisi lisätä ala- ja aluekohtaisesti. Lisäksi tietyn ilmiön menestystekijöiden kartoitus tuo tärkeitä näkökulmia rakenteiden kehittämiseen. Kulttuurialaa ei voi sen pirstaleisuuden ja monimuotoisuuden takia katsoa kokonaisuutena vaan alalla tulisi ottaa käyttöön sertifiointeja. Alan toimijoiden henkilöstöhallinnon, talouden, myynnin, markkinoinnin, viestinnän ja verkostoitumisen osaamista tulisi kehittää joustavilla tuki- ja neuvontapalveluilla, jotka olisi kohdennettu suoraan toimijoille. Kulttuuriala kaipaa työllistämiskeinoja mm. kasvavan ammattilaiskunnan takia sekä ohuella byrokratialla toimivia ketteriä rahoitusmalleja.

Sisältö

Tiivistelmä	3
Lukijalle	5
1 Johdanto	6
2 Tilasto- ja tutkimustietoa	8
3 Kulttuuri-alan valtakunnallisia järjestöjä	14
3.1 Musiikkiala	14
3.2 Teatteri	16
3.3. Tanssi	18
3.4 Sirkus	20
3.5 Kuvataiteet	20
3.6 Audiovisuaalinen ala	22
3.7 Arkkitehtuuri	23
3.8 Perinneyhdistykset	24
3.9 Kirjallisuus	24
3.10 Muotoilu ja käsityö	26
3.11 Maaseutu ja kulttuuri-ala	26
3.12 Taiteen perusopetus, lapset ja nuoret	27
3.13 Muu kulttuurialan valtakunnallinen järjestäytyminen	28
4 Kulttuurialan kolmannen sektorin ideaalityypit	29
4.1 Haastattelujen toteutus ja ideaalityypin menetelmä	29
4.2 Kuusi kulttuurialan kolmannen sektorin toimijatyyppiä	29
5 Johtopäätöksiä	33
5.1 Valtakunnallinen järjestäytyminen	33
5.2 Ruohonjuuritason toiminta	33
5.3 Kulttuurialan tarpeet	34
6 Toimenpide-ehdotukset	37
Lähteet	39
Kirjallisuus	39
Haastattelut	40
Haastattelukysymykset	41
Liitteet	41

Lukijalle

Palveluiden merkitys suomalaisen yhteiskunnan moottorina on kasvamassa. Julkinen sektori ja sen tuottamat palvelut ovat muutoksessa muun muassa valtionhallinnon tuottavuusohjelman ja kunta- ja palvelurakennemuutuksen vuoksi. Tämän vuoksi odotukset kulttuurialan kolmannen sektorin tuottamille palveluille ovat kasvussa, mutta samalla sektorilla on edessään monia haasteita.

Kolmannen sektorin kehittämistä on viime vuosina vahvistettu opetus- ja kulttuuriministeriön ESR-osarahoitteisella Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisalojen kolmas sektori hyvinvointipalveluiden tarjoajana -kehittämishjelmalla 2007-2013. Sen tavoitteena on mm. kehittää kolmannen sektorin toimijoiden toimintaa siten, että ne entistä paremmin kykenevät tuottamaan ja tuotteistamaan hyvinvointipalveluita.

Etenkin kehittämissuhteen alkuvaiheen toimeenpanossa kulttuurialan kolmannen sektorin tavoittaminen oli liikunta- ja nuorisosektoriin verrattuna haasteellisempaa sen moninaisuuden ja heikomman valtakunnallisen järjestäytymisen vuoksi. Kehittämissuhteen Kolmas lähde -koordinoivassa hankkeessa on tehty selvityksiä kehittämiskohteena olevilla kolmannen sektorin aloilla, mutta ne eivät kohdistu ainostaan kulttuurisektoriin.

Selvitys kulttuurialan kolmannesta sektorista toimii peruskartoituksena moninaisesta toimijoiden joukosta. Sen mukaan kulttuurialan yhdistysten määrä on ollut voimakkaassa kasvussa, sillä viime vuosina uusia yhdistyksiä on perustettu erityisesti kulttuuri- ja liikunta-aloille.

Yhdistysten määrän kasvu, sektorin moninaisuus ja palvelutuotannon vaatimukset asettavat yhä enemmän paineita kolmannen sektorin kehittämiseksi ja sen järjestäytymiseksi. Tämä selvitys on vasta pintaraapaisu, joten toiminnasta tarvitaan lisää tutkimus- ja selvitystietoa. Selvityksen tarkoituksena on tässä vaiheessa antaa perustietoa kulttuurialan kolmannen sektorin toimijoille itselleen, alan kehittäjille ja toimia syyksinä uusille kehittämistoimille.

Kirsi Kaunisharju, opetus- ja kulttuuriministeriö
Kulttuuriasianneuvos

1 Johdanto

Kulttuurialan kolmannesta sektorista on saatavilla vähän tutkimus- ja selvitystietoa. Erikseen kulttuurialaa ja sen ilmentymiä ei ole juuri tutkittu, ala on ollut osana laajempia kolmannen sektorin valtakunnallisia selvityksiä ja alasta on tehty yksittäisiä tutkimuksia. Tarpeita kulttuurialan selvityksille kuitenkin on. Tämä käy ilmi mm. hiljattain julkaistuista opetusministeriön raporteista (Kaunisharju 2009 ja opetusministeriö 2009b). Tämä selvitys pyrkii yleisellä tasolla esittämään alan laajuutta, verkottumista, toimintaa ja tarpeita sekä samalla luomaan pohja-aineistoa syvemmille alan tutkimuksille ja selvityksille. Tämän selvityksen tarkoituksena ei ole olla tyhjentävä esitys alasta vaan tavoitteena on alan pääpiirteiden määrittäminen ja ymmärryksen lisääminen erityisesti kulttuurialan kolmannen sektorin tulevaisuuden tarpeista. Selvityksen toivotaan tuovan apua kehitystoimenpiteiden suunnitteluun.

Kulttuurialan kolmas sektori käsittää laajan joukon erilaisia yhdistys- tai säätiöpohjaisia toimijoita harastusyhteisöistä erittäin ammattimaista toimintaa harjoittaviin suuriin organisaatioihin. Tässä selvityksessä kolmannen sektorin toimijoista käytetään yhdistys-nimeä, koska säätiömalli on vähäisessä käytössä. Toiminnan ammattimaisuuden vaihtelun lisäksi toiminnan sisällöt vaihtelevat tanssista ja teatterista käsitöihin ja muotoiluun sekä mediataiteista kuvataiteisiin ja musiikkiin. Alakohtaisesti kulttuurisektori on järjestäytynyt moninaiseksi joukoksi mm. valtakunnallisia, katto-, alue- ja paikallisjärjestöjä sekä alan edistämisen-, vienti- ja edunvalvontajärjestöjä, joten kulttuurialan kolmas sektori voi ulkopuoliselle näyttäytyä sekavana ja pirstaleisena ryhmittymänä - ja itse asiassa alan sisälläkään ei ole kovin selkeää kuvaa alan järjestäytymisestä.

Kulttuurialalla tarkoitetaan tässä opetus- ja kulttuuriministeriön taiteen aloja: audiovisuaalinen kulttuuri, kirjallisuus, kuvataide, muotoilu, arkkitehtuuri, säveltaide, museot ja kulttuuriperintö, teatteri, tanssi ja sirkus. Kolmannella sektorilla tarkoitetaan voittoa tavoittelematonta julkisen, yksityisen ja perheiden väliin jäävää kenttää, jonka toiminta on demokraattista ja aatteellista.

Selvitys tehtiin talvella 2009–2010 ja tärkeimpänä aineistona oli 16 valtakunnallisen järjestön toiminnanjohtajan, puheenjohtajan tai varapuheenjohtajan haastattelua sekä 15 paikallistoimijan haastattelua. Haastateluista kolme tehtiin sähköpostitse ja loput joko henkilökohtaisesti tai puhelimitse. Aineisto on siis rajallinen ja antaa yleisellä tasolla suuntaa kulttuurialan kolmannesta sektorista. Lisäksi kerättiin tietoa internetistä järjestöjen kotisivuilta ja järjestöjen toimintakertomuksista, strategioista ja julkaisuista. Tietopohjana olivat myös selvityksen tekijöiden työssään keräämät kokemukset ja tieto alasta.

Erityisen haasteelliseksi osoittautui valtakunnallisen kentän selvittäminen ja esittäminen. Kenttä osoittautui todella pirstaleiseksi ja hajanaiseksi, eikä tämän selvityksen puitteissa ollut mahdollista saada järjestäytymisestä syvällistä kuvaa.

Toinen luku käy läpi yleisesti tilasto- ja tutkimustietoa, jota kolmannesta sektorista ja kulttuurialasta Suomessa on julkaistu. Kolmannessa luvussa esitellään alakohtaisesti kulttuurikentän valtakunnallista järjestäytymistä. Neljännessä luvussa kootaan yhteen ideaalityyppimenetelmällä alan toimijakenttä. Luvussa esitellään

kuusi erilaista toimijatyyppeä, jotka yhteensä käsittävät haastattelutietojen tärkeimmät huomiot. Menetelmään kuuluu se, ettei mikään tyypeistä välttämättä edusta suoraan yhtään haastateltua toimijaa, vaan tulokset yhdessä edustavat koko aineistoa.

Kulttuurialan kolmannen sektorin selvityksen tekivät luovien alojen liiketoiminnan kehittämissyhdystys Diges ry:n Hanna Kosonen (FM) ja Helena Pekkarinen (KTM).

2 Tilasto- ja tutkimus-tietoa

Kulttuuriala voidaan nähdä kolmen eri sektorin toimijoiden näkökulmista, jotka ovat yksityinen eli markkina- ja yrityssektori, julkinen sektori ja kolmas eli vapaaehtoisuuden sektori (ks. kuvio 1). Kulttuurialan voittoa tavoittelevat yleensä yritysmuotoiset toimijat sijoittuvat yksityiselle sektorille, jota kuvaa ammattimaisuus ja yrittäjäyys, voittoa tavoittelemattomat toimijat sijoittuvat osin julkiselle ja osin kolmannelle sektorille. Ala on vahvasti rahoitettu julkisella tuella ja osin organisaatioissa julkiset toimijat käyttävät äänivaltaansa. Useat orkesterit, teatterit ja museot ovat kaupungin omistamia tai ovat osa kaupungin organisaatioita, joten kulttuuriala niveltyy kiinteästi julkisen sektorin toimintaan. Julkinen sektori toimii hierarkkisena ja keskitettynä virkajärjestelmänä, joka käyttää valtaa juridisena auktoriteettina toteuttaen poliittisia päätöksiä. Selkeästi kolmannen sektorin eli kansalaistoiminnan toimijoita ovat itsenäiset yhdistykset ja säätiöt. Kolmannen sektorin toimijoiden tavoitteet ovat eettisiä ja yhteiskunnallisia ja toiminta on demokraattista ja se pohjautuu jäsenyyteen ja vapaaehtoisuuteen. (mukaillen liikunta-alalta, Heikkala & Koski 2000, kulttuuri-alalle)

Kulttuurialan kolmannelta sektorista on verrattain vähän tutkimustietoa. Suomessa Jyväskylän yliopiston kansalaistoiminnan ja yhteiskunnan tutkimuksen professori Martti Siisiäinen on kolmannen sektorin tutkimuksissaan sivunnut kulttuurialaa, mutta totesi haastattelussa ja tutkimuksissaan muidenkin kolmannen sektorin alojen eriytyneen tutkimuksen olevan niukkaa. Tilastokeskus kuvaa joka toinen vuosi jul-

kaistavassa kulttuuritilastossa kulttuurin tuotantoa, tarjontaa, taloutta, julkista tukea, työvoimaa, koulutusta, harrastusta ja kulutusta eri taiteen- ja kulttuurialoilla. Sitä, missä määrin kulttuurin tuotanto, koulutus tai harrastus tapahtuu kolmannen sektorin toimesta tai piirissä ei tilastoissa eritellä. Tilastokeskuksen julkistamassa artikkelissa (Alanen 2009) on eritelty musiikkialan rahavirtoja. (Ks. lisää 3.1)

Suomalainen yhdistyskenttä on kansainvälisissä vertailuissa poikkeuksellisen vahvaa vaikutuksiltaan ja toiminnoiltaan (Siisiäinen & Kankainen 2009). Alakohtaisesti kulttuurin julkinen rahoitus on kuitenkin selvästi muita pohjoismaita alemmalla tasolla. Esimerkiksi Norjassa julkinen rahoitus kulttuurialalla on kaksinkertainen verrattuna Suomeen. Kirjaston käyttöä ja teatterikäyntejä lukuun ottamatta kulttuuripalveluiden käyttäminen on kahdeksan EU-maan

Kuvio 1. Kulttuurialan kolmannen sektorin suhde muihin sektoreihin (mukailltu lähteestä Koski & Heikkala 1998)

vertailussa keskiarvojen alapuolella huolimatta korkeista työvoima ja BKT-osuuksista. (Opm 2009c)

Kulttuurialan kolmannen sektorin laajuus - yhdistysten lukumäärät

Yksiselitteistä kuvaa kulttuurin kolmannen sektorin laajuudesta on vaikea määritellä senkin takia, että kulttuurialalla ei ole koko kulttuurin kolmatta sektoria kattavaa kattojärjestöä, kuten liikunta- ja nuorisaloilla on. Suomen Liikunta ja Urheilu ry ja Suomen Nuorisoyhteistyö Allianssi ovat myös tärkeitä tutkimusten ja selvitysten tekijöitä (mm. kansalliset liikuntatutkimukset, urheiluseurojen harrastajamäärätilastot ja muut SLU:n julkaisusarjojen tutkimukset, Allianssin Ruohonjuurella kuhisee (1999).

Yhdistysten lukumäärää kuvannee kuitenkin tarkimmin Martti Siisiäisen ja Tomi Kankaisen tutkimuksessaan ”Järjestötoiminnan kehitys ja tulevaisuudennäkymät Suomessa” vuodelta 2009. Tutkimuksen mukaan Suomessa on rekisteröity vuosina 1919 – 2002 yhteensä 22 800 kulttuurialan yhdistystä, mikä on 32 % kaikista tuona aikana rekisteröidyistä yhdistyksistä. Kulttuuriyhdistysten kehitys on ollut liikunta-alan yhdistysten ohella viime vuosina erittäin voimakasta. Tutkimuksen seurantatietojen mukaan 1990- ja 2000 luvulla eniten onkin perustettu juuri liikunta- ja kulttuurialan yhdistyksiä. (Siisiäinen & Kankainen 2009)

Yhdistysmääristä ei pidä suoranaisesti päätellä kuitenkaan toiminnan aktiivisuutta: usein yksi alan yhdistys kuntaa kohden riittää kattoyhdistyksille, jotka ovat pyrkineet kattavaan kuntaverkostoon. Tästä johtuen pikkukunnissa voi olla vain paperilla olemassa olevia yhdistyksiä, kun taas suuremmissa kunnissa yhdistysten jäsenkunta ja toiminta voi olla laajaa ja monipuolista. Kulttuuriyhdistystoimintaa voidaan kuvata kaupunkilaiseksi, sillä ne sijaitsevat 68 prosenttisesti kaupungeissa. Erityisesti kulttuurin tukiyhdistykset sijaitsevat kaupungeissa (87 %). (Siisiäinen & Kankainen 2009) Tukiyhdistyksen kaupunkilaisuuden voi ajatella liittyvän suurten kulttuurilaitosten toimintaan. Teatterit ja festivaalit, jotka usein toimivat kannatusyhdistyspohjalta, sijaitsevat kaupungeissa. Yleisesti ottaen yhdistykset sijaitsevat siellä, missä ihmisetkin eli suurimmaksi osaksi

kaupungeissa. Siisiäinen & Kankainen tosin eivät ole tarkentaneet, miten yhdistykset jakautuvat kaupunkien suhteen, onko yhdistyksiä enemmän suurissa kaupunkikeskuksissa vai pienissä maaseutumaisissa kaupungeissa.

Patentti- ja rekisterihallituksen yhdistysrekisteri

Patentti- ja rekisterihallitus ylläpitää yhdistysrekisteriä, joka sisältää kaikkien n. 130 000 (www.prh.fi/fi/yhdistysrekisteri.html, luettu 10.3.2010) Suomessa rekisteröidyn yhdistyksen perustiedot. Yhdistysrekisterin tehtävänä on ylläpitää yhdistysrekisteriä ja käsitellä yhdistysten perus-, muutos- ja purkautumisilmoitukset sekä suorittaa yhdistyksen sääntöjen ja sääntömuutosten ennakkotarkastukset. Ongelmaksi jonkun tietyn alan – kuten kulttuurin – yhdistysten seulomiseksi yhdistysrekisterin tiedoista osoittautuu se, että yhdistyksiä ei vielä luokitella niiden toiminnan tarkoituksen mukaan.

PRH:ssa on kuitenkin työn alla tarkoitukseluokittelu, joka pohjautuu 2000-luvun alussa tehtyyn yhdeksän luokan järjestelmään. Jo tehtyä yhdeksää luokkaa laajennetaan 52 eri toimintaluokkaan. Kevättalvella 2010 luokittelusta oli tehty noin 40 %. Luokittelun tarkoituksena on parantaa asiakkaiden palvelua tällä jaottelulla. Kevään 2010 aikana PRH:ssa otettiin käyttöön uusi sähköinen järjestelmä luokittelutyön nopeuttamiseksi. Luokittelun valmistumisaikaa ei kuitenkaan pystytä ennustamaan.

Tällä hetkellä PRH:n vapaasti käytettävissä oleva Yhdistysnetti -tietokanta (<http://yhdistysrekisteri.prh.fi/ryhaku.htx>) sisältää kaikista yhdistysrekisterissä olevista yhdistyksistä rekisterinumeron, yhdistyksen nimen, yhdistyksen kotipaikan, ensirekisteröinnin päivän sekä viimeisen rekisteröinnin päivän (alkaen 28.12.1998). Yhdistyksen toiminnan tarkoitusta ei ole kirjattu tietokantaan.

Kevättalvella 2010 tilanne PRH:n yhdistysrekisterin tietokannasta yhdistyksiä saattoi hakea vain nimihauulla. Nopealla haulilla tietokannasta erilaisilla kulttuuriin sekä eri taiteen alalajeihin liittyvillä sanahauilla löydettiin tätä selvitystä tehtäessä tietokannasta vajaat 8500 yhdistystä. Ongelmaksi hakuja tehtäessä osoittautui kuitenkin se, että 1) kaikki yhdistykset,

joiden nimessä ei esiinny kulttuurin taiteeseen tai johonkin taiteen alalajiin viittaavaa sanaa, eivät tule näin löydetyksi sekä 2) tyhjentävää sanalista, joka kattaisi kaikki mahdolliset kulttuurin alalajit sekä niihin liittyvät tekijät, tapahtumat, instrumentit jne., on melko hankala määritellä.

Kuviossa 2 on esitetty taulukko PRH:n Yhdistysnetti -tietokannasta joillakin hakusanoilla löydetyistä kulttuurin ja taiteen ja näiden eri alalajien yhdistyksistä. Lisättäessä *-merkki sanan alkuun ja loppuun, on kannasta mahdollista löytää kaikki sanat, joissa ko. sana tai sanan osa esiintyy. Näin esim. erilaiset taivutusmuodot sekä sanat osana yhdyssanaa on mahdollista löytää. Toisaalta näin myös syntyy jonkin verran päällekkäisyyksiä. Mikäli yhdistyksen nimessä on useampi kuin yksi haetuista sanoista tai sanan osista (esim. Jazzmusiikkiyhdistys – löytyy näin sekä *jazz* että *musiik* haulla ja kuvataide – löytyy sekä *kuva* että *taide* haulla) – eli osa yhdistyksistä tulee lasketuksi useampaan kertaan. Hakemalla samanaikaisesti sekä suomen että ruotsinkielisellä sanalla vältytään siltä, että yhdistykset, joilla on sekä suomen- että ruotsinkielinen nimi, tulevat kahteen kertaan lasketuksi.

Edellä mainituista syistä johtuen alla lueteltu listaus eri hakusanoilla PRH:n Yhdistysnetti -palvelusta löydetyistä yhdistyksistä kannattaakin ottaa lähinnä viitteellisenä. Kenties suurin tietoarvo listauksesta onkin siinä, että sen perusteella on mahdollista tehdä suuntaa antavia johtopäätöksiä eri kulttuurin ja taiteen alalajien välisistä suuruusluokkaeroista yhdistyskentällä. Esimerkiksi ylivoimaisesti eniten yhdistyksiä näyttäisi syntyneen musiikin ympärille. Kuvio 2 ei kuvaa toiminnan laajuutta vaan yhdistysten lukumääriä.

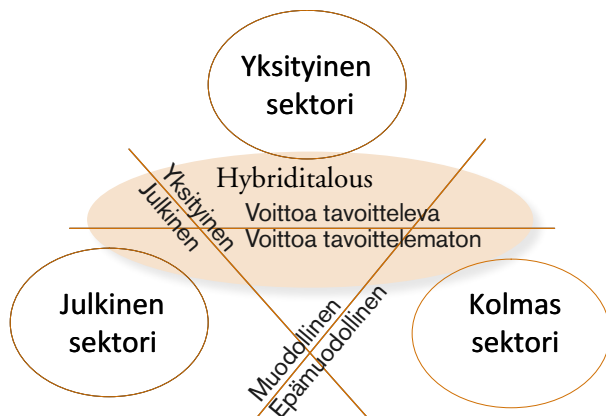
kulttuuri / *kultur*	994
taide / *konst*	665
taitelija	116
taiteen	126
festivaali / *festival*	54
film	71
audiovisu	5
av-	6
video	46
tv-	19
animaat	5
kirja / *bok* / *författa*	283
runo / *dikt*	45
musiik / *musik* / *muusik*	1269
sävel	43
soitin	22
laulu	228
kuoro / *kör*	953
orkester	222
soittaja	49
laulaja / *sångar*	301
*band	55
bandi	6
ooppera	69
jazz	120
rock	129
pelimanni / *spelmän*	90
viulu	8
saksofoni	4
kitar	16
tanssi / *dans*	500
teatteri / *Teater*	993
sirkus / *Cirkus*	34
näytelmä	27
näyttämö	84
kuva (sis.elokuva)	539
muotoi / *design* / *suunnitt*	77
arkkiteh / *arkitek*	26
muoti	12
käsityö / *hantverk*	99
graaf	30
sisust	9
kamera	188
Yhteensä	8637

Kuvio 2. Patentti- ja rekisterihallituksen Yhdistysnetti -tietokannasta löytyviä kulttuurialan yhdistyksiä.

Toiminnan trendit

Kulttuuri - tulevaisuuden voima -selonteossa kulttuurin tulevaisuudessa nostetaan havaittavissa oleviksi tulevaisuuden trendeiksi aineettoman, ekologisen sekä eettisen kulutuksen kasvu ja kulttuurin kuluttamisen kasvu, elämän laatua ja elämyksellisyyttä korostavan elämäntavan vahvistuminen, nuorien hakeutuminen luoville aloille ja yrittäjyyshakuisuus. Oletetaan myös, että yhteisölliset tuotantotavat lisääntyvät ja poikittaiskokeilut taiteiden välillä lisääntyvät. (Opm 2010) Samansuuntaisia huomioita tuli esiin myös tätä selvitystä varten tehdyissä haastatteluissa – erityisesti liittyen eri taiteiden rajat ylittävän yhteistyön lisääntymiseen. Tulevaisuuden trendeihin vaikuttaa vahvasti suomalaisen yhteiskunnan demografinen muutos, hyväkuntoisten ikääntyvien määrän kasvu. Ikääntyvä joukko on myös ostokykyisempää kuin aikaisemmin ja heillä on runsaasti vapaa-aikaa käytettävänä kuluttamiseen.

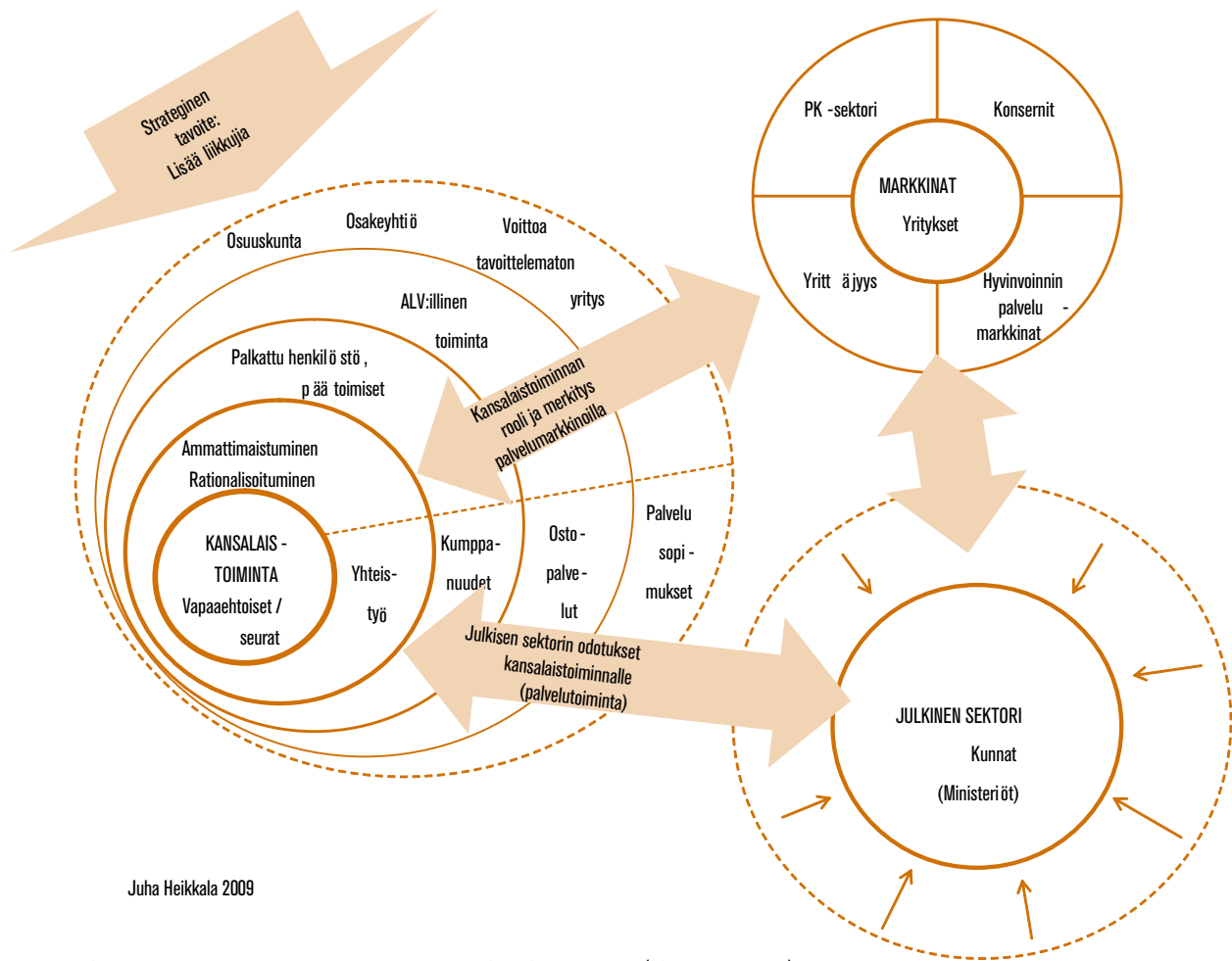
Yhdistysten toiminnassa trendinä Suomessa voidaan nähdä muuttunut toimintaprofiili: on tapahtumassa nopeaa yhdistysten toiminnan eriytymistä, jolloin syntyy jäsenmäärältään, budjeteiltaan ja toiminnaltaan pieniä fokuoituneita yhdistyksiä, jotka eivät hakeudu kattojärjestöjen alle. Yleisesti ottaen suurin osa uusimmista yhdistyksistä on joko kokonaan keskittyneistä systeemeistä irrallisia tai vain muodollisesti irrallisia. Nähtävillä on myös puoluesidonnaisuudesta irrottautuminen. Yhdistyksiin ei liitytä enää poliittisten tai yhteiskunnallisten syiden takia, vaan harrastusten takia. (Siisiäinen & Kankainen 2009)

Trendinä on myös menneinä vuosina syntyneiden yhdistysten henkiinjäämistä, joka johtunee niiden yhteiskunnan kehitystä seuraamattomista toimintamuodoista. Aktiivisia ja elinvoimaisia yhdistyksiä kuvaa projektiluontoiseen toimintaan ja tilaaja/tuottaja - sekä asiakas/palveluntuottaja -malliin sopeutuminen sekä markkinatalouteen suuntautuminen. (Siisiäinen & Kankainen 2009) Ilmiön aiheuttajana voi olla myös se, että Suomessa on myöhään huomattu kulttuurialan ja muiden luovien alojen olevan myös liiketoimintaa eikä vain julkisilla varoilla tuettua vaihdantaloutta. Perinteisen kolmen sektorin rinnalle onkin muodostumassa neljäs ulottuvuus, jota professori Saara Taalas nimittää hybriditaloudeksi. (Taalas 2009)

Kuvio 3 kuvaa tätä neljän ulottuvuuden trendiä. Kuviossa yhteiskunnan perinteiset sektorit on asetettu suhteeseen hybriditalouden kanssa. Uusi yhdistyslähtöinen, markkinatalouden ehdoilla toimiva hybriditalous, jossa yhdistysten rinnalla toimivat yritykset tai jolloin niiden sisällä harjoitetaan elinkeinotoimintaa, aiheuttaa hämmennystä kaikilla kolmella perinteisellä sektorilla. Yksityinen sektori ei näe kilpailutilannetta oikeudenmukaisena, kun julkisin varoin tai verohelpoituksin tuetut toimijat valtaavat heidän markkinoitaan. Hybriditalous ei kumpua yksityiseltä sektorilta vaan kolmannen sektorin uusista muodoista. Kansalaistoiminnan muuttuessa vastikkeelliseksi palvelutuotannoksi julkisen sektorin on hyväksyttävä uudenlainen suhtautumistapa kolmanteen sektoriin. Yhteiskunnalle ja kansalaisille edulliset vapaaehtoisvoimin tuotetut palvelut kallistuvat. Ammattimaisuus nostaa myös työnantajan eli yhdistyksen kustannuksia.

Kuvio 3. Kulttuurialan kolmannen sektorin suhde hybriditalouteen (mukailtu lähteistä Koski & Heikkala 1998 ja Taalas 2009)

Juha Heikkala 2009

Kuvio 4. Liikunta-alan kolme markkinasektoria ja niiden dynamiikkaa (Heikkala 2009)

Kuvio 4 kuvaa liikunta-alan näkökulmasta kansalaistoimintakentän ristipainetta suhteessa julkiseen ja yksityiseen sektoriin. Tämä Juha Heikkalan (Heikkala 2009) muotoilema asetelma peilaa myös kulttuurialan paineita, odotuksia ja roolia yhteiskunnassa. Strategisena tavoitteena yhteiskunnassa voisi kulttuurialalla olla lisää kulttuurin kuluttajia. Kuviossa 4 kansalaistoiminnan eri ulottuvuuden tasot kasvavat vapaaehtoisuudesta ammattimaistumisen ja rationalisoinnin palkallisten sekä elinkeinotoiminnan kautta erilaisiin yritysmuotoihin kolmannen sektorin kurottaessa kohti yksityistä sektoria. Kansalaistoiminta lähestyy taas julkisen sektorin toimintaa yhteistyön, kumppanuuksien, ostopalveluiden ja palvelusopimusten kautta. Yksityisen ja julkisen sektorin rajapintaa voidaan kutsua myös kuvion 3 tavoin hybriditaloudeksi.

Kolmas sektori on hämmennyksissä tässä tilaajien ja asiakkaiden ristipaineessa. Julkinen tilaajapuoli edellyttää rahoituksilleen korkeatasoisia palveluita vastineeksi kuten laatu- ja tietoisempia asiakkaatkin eli osallistujat ja jäsenet. Korkeatasoisten palveluiden tuottaminen ei taas ole mahdollista ilman ammatillaisia ja suurempia taloudellisia resursseja, mikä taas edellyttää markkinatalouden toimintamalleja. Vapaaehtoinen toimintamalli on kestävä uudessa markkinatilanteessa, koska vapaaehtoiset tekijät eivät sitoudu tekemiseen yhtä voimakkaasti kuten palkatut ammatillaiset. Kolmas sektori eli kansalaistoiminnan ammatillaiset eivät koe markkinataloutta omaksi tavakseen toimia ja epäoivivat osin liiketaloudellisen osaamisen puutteesta ja osin kaupallisten ja aatteellisten arvojen ristiriidassa lähteä markkinoille.

Verottajankin päätökset yhdistysten toiminnasta vaihtelevat vielä suuresti tapauskohtaisesti, vaikka edistystä asian suhteen on tapahtumassa, esimerkiksi siten, että kaikkien yhdistysten verotuspäätökset tehdään nyt yhdessä eli Savo-Karjalan verotoimistossa. Kolmannen sektorin oikeudellisia ja verotuksellisia ongelmakohtia, haasteita ja mahdollisuuksia on selvitetty Kolmas lähde -hankkeen tilaamana vuonna 2009. (KPMG 2009)

Yhdistysten vastikkeellista toimintaa voisi selkeyttää esimerkiksi muualla Euroopassa maakohtaisin mallein käytössä oleva yhteiskunnallinen yritysmuoto. Työ- ja elinkeinoministeriön keväällä 2010 julkaistussa selvityksessä yhteiskunnallisesta yritysmuodosta kartoitettiin yhteiskunnallisen yrityksen käsitettä, tarvetta tälle yritysmuodolle ja millä toimenpiteillä yhteiskunnallinen yritysmuoto saataisiin Suomessa lainvoimaiseksi. Yritysmuodon määrittely nähdään selvityksessä tarpeelliseksi, koska esimerkiksi juuri yhdistysten palvelutuotanto on potentiaalinen yhteiskunnallisen yrityssektorin toimintamuoto. Selvityksessä ehdotetaan kehittämissohjelmaa yhteiskunnallisen yritysmuodon kehittämiseksi. (Pöyhönen, Hänninen, Merenmies, Lilja, Kostilainen & Mankki 2010)

Nämä mainitut trendit edellyttävät varsinkin julkiselta ja kolmannelta sektorilta sopeutumista ja uusiutumista. Maailma muuttuu, mutta laajaa yhteiskunnallista keskustelua tästä kansalaistoiminnan muutosvaiheesta ei ole vielä käyty. Hybriditalous tuskin koskaan tulee täysin syrjäyttämään perinteistä kansalaistoimintaa, mutta sen olemassa olosta tulisi kaikkien olla tietoisia. Keskustelu olisi tärkeää toimijoiden kannalta, jotta pelisäännöt olisivat kaikilla selvillä ja markkinat toimisivat kaikkien tai ainakin useimpien mielestä oikeudenmukaisesti.

3 Kulttuuri-alan valtakunnallisia järjestöjä

Luvussa esitellään kulttuurialan valtakunnallista järjestäytymistä kulttuurialoittain ja lopuksi vielä erikseen maaseudun ja lasten näkökulmista. Mukana ovat myös edunvalvontajärjestöt, koska niiden poistaminen olisi tehnyt haasteelliseksi kentän esittämisen. Sekä ammatillisia etuja että alan etuja valvovat monipuolisesti useat eri kulttuurialojen järjestöt ja rajanveto edunvalvojien ja puhtaasti alan kehittäjien tai edistäjien välille olisi ollut mahdollista, mutta monia rajatapauksia poissulkevaa. Valtakunnallisista järjestöistä osa toimii katto- tai keskusjärjestöinä. Tämä hierarkkinen malli on syntynyt vuosikymmenten kuluessa eli kaikilla aktiivisilla katto- tai keskusjärjestöillä on pitkät perinteet. Uudemmissa järjestöillä ei ole ominaista muodostaa katto-, alue-, piiri- ja paikallisyhdistystasoja (Siisiäinen 2009). Tämä voidaan nähdä esimerkiksi sirkusalalla, joka on viime vuosina alkanut kasvattaa harrastus- ja ammattilaismääriä. Toteutuakseen järjestäytyminen vaatii toisaalta aikaa ja riittävästi organisoitunutta toimintaa. Yleisesti ottaen valtakunnallisten järjestöjen toimiiin kuuluu alan erilaisten edistämistoimien lisäksi koulutus-, tiedotus- ja julkaisutoimintaa.

Valtakunnallisten toimijoiden kartoitus tehtiin haastatteleamalla 16 valtakunnallisen ja/tai kattojärjestön toiminnanjohtajaa tai puheenjohtajaa. Kolmen järjestön haastattelut hoituivat yhdellä kertaa, koska sama henkilö hoitaa näitä järjestöjä. Tietoa kerättiin myös järjestöjen kotisivuilta, opetusministeriön rahoituspäätösluetteloista ja toimijoiden toimintasuunnitelmista sekä -kertomuksista. Täysin vertai-

lukelpoista tietoa ei ollut jäsenrekistereistä saatavilla. Tanssin, valokuvan ja elokuvan aluekeskuksia ei tässä käsitellä, koska niiden sekä aluetaidetoimikuntien sekä maakuntaliittojen verkottumisesta, keskusten toiminnasta, rahoituksesta, maantieteellisestä laajuudesta ja tulevaisuudesta on ilmestymässä vuoden 2010 aikana Vilja Ruokolaisen opetusministeriölle tekemä selvitys.

Kaikkia aloja ei tässä esitellä yksityiskohtaisesti vaan muutaman alan suhteen on pyritty listaamaan vain löydetty valtakunnalliset järjestöt. Alakohtaista syvempää analyysiä ja tutkimusta tarvitaan siis lisää.

3.1 Musiikkiala

Tilastokeskuksen Aku Alasen selvityksen perusteella musiikkialalla pyörii runsas miljardi euroa vuodessa, kun lasketaan usean eri alan sisältä yhteen musiikin rahavirtoja. Elävä musiikki on tästä suurin yksittäinen osa-alue 200–300 miljoonalla eurola. Alanen laskee elävän musiikin osuuden kahdella tapaa: tekijänoikeusmaksutietojen perusteella, josta tuloksena oli hieman alle 200 miljoonaa euroa sekä Tilastokeskuksen yritysrekisterin tietojen perusteella, jolloin tulokseksi tuli 282 miljoonaa euroa. Alanen pitää 282 miljoonan euron elävän musiikin osuutta luotettavampana lukuna. Musiikin kolmannen sektorin eli voittoa tavoittelemattomien tahojen volyymi oli Alasen mukaan 112 miljoonaa euroa vuodessa. Musiikkikoulutuksen kokonaisvolyymi vuonna 2007

oli n. 261 miljoonaa euroa, josta lähes puolet oli peruskoulun, lukion tai yliopiston koulutusta. ”Muu koulutus” koostuu lähinnä kolmannen sektorin toimijoista kuten esimerkiksi musiikkiopistoista. (Alanen 2009)

Suomen Musiikkineuvosto kokoaa alle 28 musiikkialan valtakunnallista toimijaa kolmannelta sektorilta ja yritysten edunvalvojista sekä Suomen Kansallisopperan (ks. Kuvio 5). Vuonna 2003 perustettu Musiikkineuvosto välittää tietoa ja järjestää keskustelufoorumeita jäsenilleen sekä parantaa valtakunnallisesta koko musiikkialan toimintaedellytyksiä. Musiikkineuvostossa ovat edustettuina ammattillisia edunvalvontajärjestöjä, alakohtaisia edunvalvontajärjestöjä, eri musiikkialojen edistämisyjärjestöjä niin harrastus- kuin ammattilaistoimijoista sekä kaksi erillistä musiikkialan toimijaa.

Ammatillisista edunvalvontaa musiikkialalla tekevät AKAVA:n OAJ:n alaiset Koulujen Musiikinopettajat ry, Suomen Musiikkiopettajien liitto ry ja Varhaisiän musiikinopettajat ry, AKAVA:n AKI:n alainen Suomen Kanttori-urkuriliitto, itsenäiset edunvalvojat Suomen musiikkiterapiayhdistys ry, Säveltäjät ja Sanoittajat ELVIS ry, Suomen Säveltäjät ry ja Kirkkomusiikin Säveltäjät ry sekä SAK:n Muusikkojen liitto ry. Muusikkojen liitto ry on jäsenenä myös Kulttuurialan Ammattiliittojen Neuvottelukunnassa, johon kuuluvat mm. Suomen Näyttelijäliitto ry ja Suomen Teatterityöntekijöiden Yhteisjärjestö STY ry. Ammatillisella edunvalvontapuolella on siis yhteistyötä kulttuurin eri alojen välillä.

Suomen Ääni- ja kuvatalennetuottajat ry ja Suomen Musiikkikustantajat ry palvelevat nimenomaan yritysjäseniään. Suomen Sinfoniaorkesterit ry valvoo jäsenorganisaatioidensa etuja ja oikeuksia lainsäädäntötyössä sekä kulttuuripoliittisissa asioissa. Oppilaitosten ja kasvatustyön etuja valvovat ja toimintaa edistävät Musiikkineuvoston jäsenistä Suomen Musiikkikasvatusseura ry, Suomen Musiikkioppilaitosten liitto ry, Suomen konservatorioliitto ry, Kansalaisopistojen liitto KOL ry ja Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto ARENE ry.

Harrastustoiminnan edistämiseen ovat Musiikkineuvoston jäsenistä keskittyneet Suomen Laulajain ja soittajain liitto ja Suomen Kirkkomusiikkiliitto ry. Näiden järjestöjen jäseninä on laajasti Suomen kuo-

rokonttä, joka toimii lähes täysin harrastuspohjalta.

Sekä harrastus- että ammattilaistoiminnan edistämiseen ovat keskittyneet Suomen Jazzliitto ry, Suomen Oopperaliitto ry, Suomen Puhallinorkesteriliitto ry, Kansanmusiikin ja -tanssin edistämiskeskus ry ja Finlands Svenska sång- och musikförbund, joka on suomenruotsalaisen musiikkialan puolestapuhuja.

Musiikkineuvoston puheenjohtajan Timo Klemmetsen mukaan ”tarkka luokittelu on vaikeaa ellei mahdotonta”, sillä monet Musiikkineuvoston alajärjestöt toimivat kasvatustehtävissä, harrastajien ja ammattilaisten kanssa, valvovat etuja monipuolisesti ja edistävät jäsenjärjestöjensä toimintaa.

Osa Musiikkineuvoston jäsenistä valvoo jäsentensä etuja, mutta suurin osa sekä edistää että kehittää toimialaansa. Valtakunnallisten järjestöjen jäsenpalveluihin kuuluu mm. keskustelufoorumeita, seminaareja, tiedottamista, koulutusten järjestämistä, julkaisujen toimittamista, musiikkimateriaalikirjastojen ylläpitoa sekä osin kansainvälistä yhteistyötä. Valtakunnallisilla musiikkialan kattojärjestöillä on usein piirijaostonsa ja niiden alla toimijaverkostot. Nämä toimintamallit on rakennettu useiden kymmenien vuosien aikana.

CASE Suomen Laulajain ja Soittajain liitto SuLaSol ry

Vuonna 1922 perustettuun Suomen Laulajain ja Soittajain liittoon SuLaSolLin kuuluvat itsenäisinä Suomen Mies- ja Naiskuoroliitot, Nuorten Kuoroliitto, Sekakuoroliitto ja Soitinmusiikki liitto sekä 17 piirijärjestöä. Yhteensä jäsenjärjestöjen kautta Sulasolin palveluista nauttii 12 500 soittajaa ja laulajaa. Jäsenistön toiminta on muuttunut viime vuosina siten, että uudet kuorot eivät välttämättä tule enää Sulasolin jäseniksi, sillä kuorojen tulee olla Sulasolin jäseninä rekisteröityneitä yhdistyksiä. Kuoro- ja soittajayhdistysten rekisteröitymiset ovat vähentyneet viime aikoina, koska Patentti- ja rekisterihallituksen maksut ovat nousseet. Lisäksi trendinä on ollut lauluryhmien ja bändien perustaminen. Kuoroissa on yleensä yli 20 henkilöä mukana. Sulasol on vapaan sivistystyön järjestön Opintotoiminnan keskusliiton jäsen.

Musiikkineuvoston haasteena on toiminnan tarkoituksenmukaisuus, sillä ammattilaisilla ja harrasta-

jilla on hyvin erilaiset tarpeet edunvalvonnassa ja toiminnan kehittämisessä. Musiikkineuvoston toiminta kokoaa kuitenkin laajasti alan toimijoita allensa ja näin alalta välittyvät yhteneväiset viestit päättäjille.

Musiikkineuvostoon eivät kuulu mm. Työväen musiikkiliitto, Viihdemusiikin Ystävien Seura ry, Suomen etnomusikologinen seura, Suomen musiikkikirjastoyhdistys, Soitinrakentajien liitto ja useat instrumenttipedagogiset yhdistykset kuten Piano pedagogit ry ja Suomen Harmonikkaliitto ry sekä aatteellisia yhdistyksiä kuten Suomen Suzukiyhdistys ry. Edunvalvontapuolelta IndieCo ry valvoo itsenäisesti riippumattomien levy- ja tuotantoyhtiöiden etuja, parantaa toimintaedellytyksiä ja Suomen musiikki-tuotannon monimuotoisuutta. Musiikkialaa Suomessa edistävät lisäksi Suomen musiikin tiedotuskeskus Fimic sekä suomalaisen musiikinvientioorganisaatio Musex ry.

Finland Festivals ry kokoaa yhteen suomalaisia festivaali- ja tapahtumajärjestäjiä. Mukana on suuri joukko myös musiikkifestivaalien ja -yhdistysten taustayhteisöjä, jotka toimivat yleensä yhdistysmuotoisina. Rockfestivaalit eivät Provinssirockia lukuun ottamatta ole liittyneet festivaalien edunvalvonnasta, tiedotuksesta ja koulutuksesta huolehtivaan yhteisöön, vaan enenevästi matkailu-, ravintola- ja hotelli-alan edunvalvontajärjestöön MaRaan.

Musiikkiala on Suomessa järjestäytynyt kohtuullisen kootusti, mutta viljelejä toimijoita on silti valtakunnallisestikin joukossa. Esimerkiksi useita elävän musiikin yhdistyksiä toimii paikallisesti Suomessa. Nämä yhdistykset eivät vielä ole organisoituneet järjestelmällisesti vaan toimivat itsenäisesti underground- ja bändimusiikin edistäjinä. Tähän rytmimusiikin kenttään on tulossa kuitenkin muutoksia tulevaisuudessa klubitoimijoiden osalta. Järjestäytyneisyyden syytä on taas useita tietyn ammattiryhmän edunvalvonnasta tietyn soittimen soittamisen edistämiseen. Nämä syyt voivat olla myös päällekkäisiä. Huomioitavaa on kattojärjestöjen kansainvälisyys, useat ovat verkottuneet yli Suomen rajojen.

3.2 Teatteri

Teatterialan valtakunnallista järjestäytymistä voidaan tarkastella ainakin neljästä eri näkökulmasta:

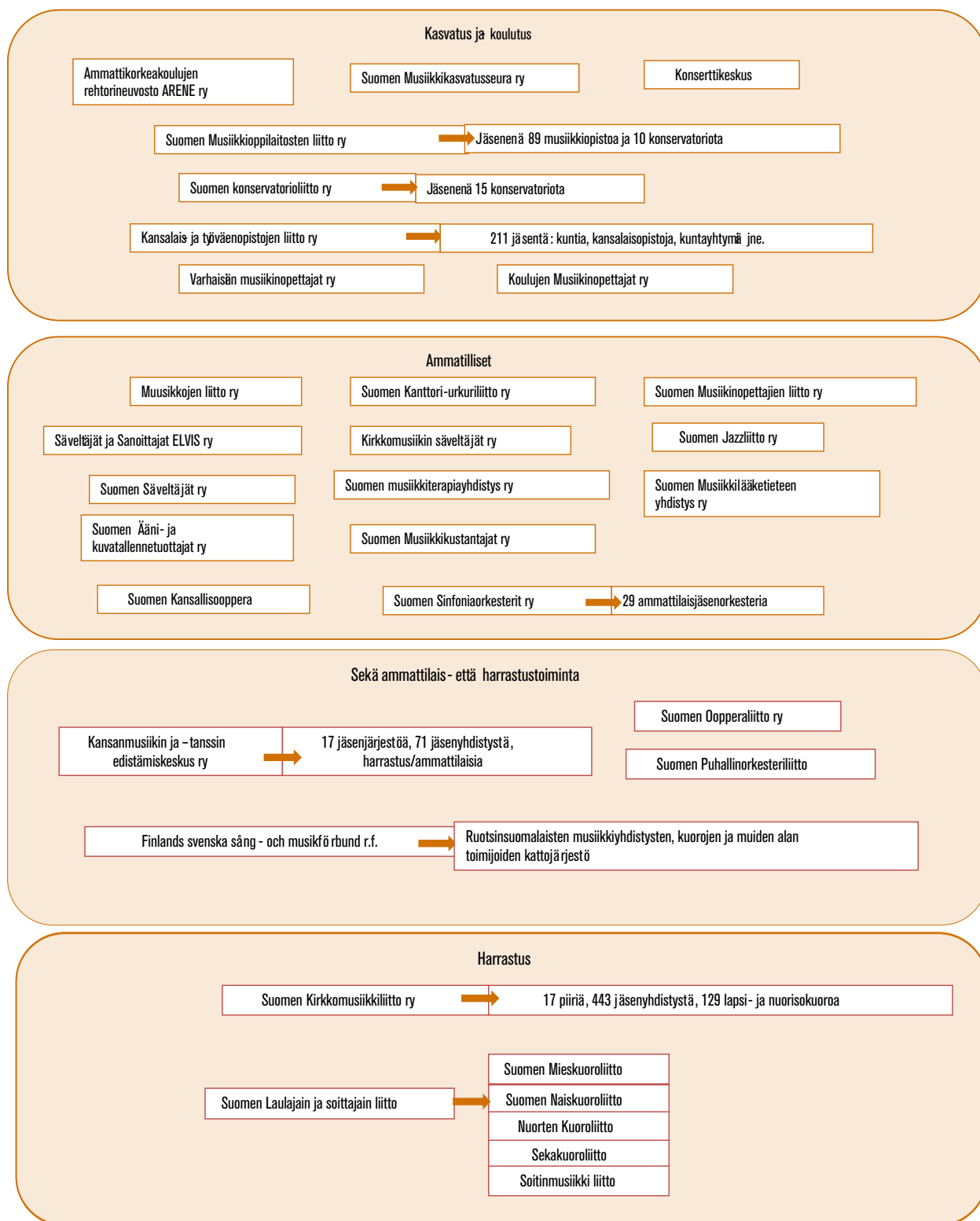
- Toiminnan ammattimaisuus (ammattilaiset – harrastajat)
- Toiminnan rahoitus (vakituinen tuki eli ns. valtionosuuslain piiriin kuuluvat – vapaat ryhmät)
- Kieli (suomi – ruotsi)
- Poliittinen jako (työväen teatterit – muut)

Niinpä teatterialalla onkin muodostunut kuusi keskeistä valtakunnallista järjestöä: vakituista valtion tai kunnan rahoitusta saavien teattereiden Suomen Teatterit ry, vapaiden ryhmien Teatterikeskus ry, harrastajateattereiden Suomen harrastajateatteriliitto ry sekä perinteisen poliittiseen jakoon painottunut ammattilaisia että harrastajia palveleva Työväen näyttämöiden liitto, ruotsinkielisten ammattilaisten Centralförbundet för Finlands Svenska Teaterorganisationer rf Cefisto sekä Finlands Svenska Ungdomsförbundet (FSU), jonka alle ovat järjestäytyneet ruotsinkieliset harrastajateatterit (ks. kuvio 6). Jokaisella on hieman erilainen roolinsa ja jäsenyyksissä – etenkin ammattilaiskentällä on myös jonkin verran päällekkäisyyttä. Ammattilaiskentällä keskeinen rooli valtakunnallisilla järjestöillä on jäsentensä edunvalvonta. Harrastajapuolella keskeistä taas on koulutus ja kansainväliset yhteydet.

Ammattilaiskenttä

Suomen teatterit ry:n jäseniä voivat olla kaikki vakituista valtion tai kaupungin tukea saavat ammattiteatterit. Yhdistyksen 45 jäsenteatteeriin kuuluu niin suomen- kuin ruotsinkielisiä teattereita sekä teattereita jotka perinteisen poliittisen kannan mukaan kuuluvat myös Työväen näyttämöiden liittoon. Jäsenenä on sekä puhe- että tanssiteattereita. Suomen teatterit ry on suomalaisten ammattiteattereiden edunvalvontajärjestö, joka mm. neuvottelee valtakunnallisena työnantajajärjestönä jäsenteatteereidensa työehtosopimukset. Yhdistys tekee myös kulttuuripoliittista vaikuttamistyötä ja pyrkii edistämään ammattiteattereiden asemaa sekä teatterin toimintaedellytyksiä Suomessa.

Musiikkineuvoston jäsenistö

Kuvio 5. Musiikkineuvoston jäsenistön jakautuminen.

Teatterikeskus ry puolestaan toimii nk. “ryhmämuotoisten” ammattiteattereiden edunvalvontajärjestönä. Sillä on 28 jäsenteatteeria, joista suurin osa on Helsingistä tai pääkaupunkiseudulta. Jäseninä on niin suomen kuin ruotsinkin kielisiä ryhmiä. Teatterikeskus ei kata koko nk. “vapaata kenttää”, vaan ainoastaan noin puolet ammattiryhmistä kentällä, joka on kasvanut koulutustarjonnan vuoksi. Teatterikeskuksen jäsenet ovat kuitenkin ryhmiä, joiden toiminta on jo vakiintunutta. Osa jäsenistä on nykyään myös teatterilain piirissä.

Ammattilaiskentällä teatteriin liittyen on myös huomattava, että ammatillinen edunvalvonta on kentällä ollut perinteisesti järjestäytyneitä ammattikohtaisten, hyvin vahvojen liittojen alle. Ammattilaiskentällä eräänlaisena kattojärjestönä, suomenkielisten teatterintekijöiden osalta, toimii Suomen teatterijärjestöjen keskusliitto ry. Sen jäseniä ovat paitsi teatterialan eri ammattiliitot (8 kpl) myös kaikki kolme yllämainittua valtakunnallista teatterialan järjestöä. Keskusliiton tehtävä on toimia alan järjestöjen yhteistyöelimenä sekä kulttuuripoliittinen vaikuttaminen ja teatteritaiteen edistäminen.

Ruotsinkielisellä puolella ammattiteatterit ovat järjestäytyneet Cefisto -yhdistyksen alle. Cefiston tarkoituksena on alun perin olla ruotsinkielistä teatterikenttää yhdistävä taho, joka yhdistää ruotsinkielisiä teatterin tekijöitä. Cefiston 23 jäsenyhdistystä koostuu teattereista, teatterin tekijöiden ruotsinkielisiä edunvalvontajärjestöistä kuin teatteritapahtumistakin, Cefistolla ei ole itsellään varsinaista edunvalvontaroolia, vaan ruotsinkieliset ammattiteatterit ovat jäseniä, myös joko Suomen Teatterit ry:ssä tai Teatterikeskuksessa riippuen siitä ovatko ne vakituisen valtion tai kunnan tuen piirissä vai sen ulkopuolella.

Teatterin tiedotuskeskus TINFO harjoittaa Suomen teatterin tiedotustoimintaa ja edistää alan kansainvälistä vuorovaikutusta ja yhteistyötä (ks. kuvio 7). Teatterintekijät sen sijaan ovat järjestäytyneet useisiin ammattijärjestöihin kuten Suomen Näyttelijäliittoon ja Teatteri- ja Mediatyöntekijät ry -kattojärjestöön.

Harrastajateatterikenttä

Harrastajateatterikentässä perinteinen poliittinen kahtiajako, joka ammattilaiskentässä on jo lähes

kadonnut, vielä näkyy. Suomenkieliset harrastajateatterit ovat Suomessa yhä jakautuneet kahteen keskusjärjestöön: Suomen harrastajateatteriliittoon sekä Työväen näyttämöiden liittoon. Työväennäyttämöiden liitossa on jäseninä myös ammattiteattereita, mutta nämä ovat jäseniä myös Suomen Teatteri ry:ssä. Lisäksi ruotsinkielinen harrastajateatterikenttä on järjestäytyneet Finlands Svenska Ungdomsförbundin alle.

Suomen harrastajateatteriliitossa on jäseniä sekä jäsenjärjestöjä (suuret valtakunnalliset järjestöt kuten Mannerheimin lastensuojeluliitto, Nuorisoseuran liitto jne.) sekä n 600 jäsenyhdistystä. Työväennäyttämöiden liitossa jäseniä on noin 200. Finlands Svenska Ungdomsförbundilla puolestaan on jäseninä n. 100 ruotsinkielistä harrastajateatteriryhmää.

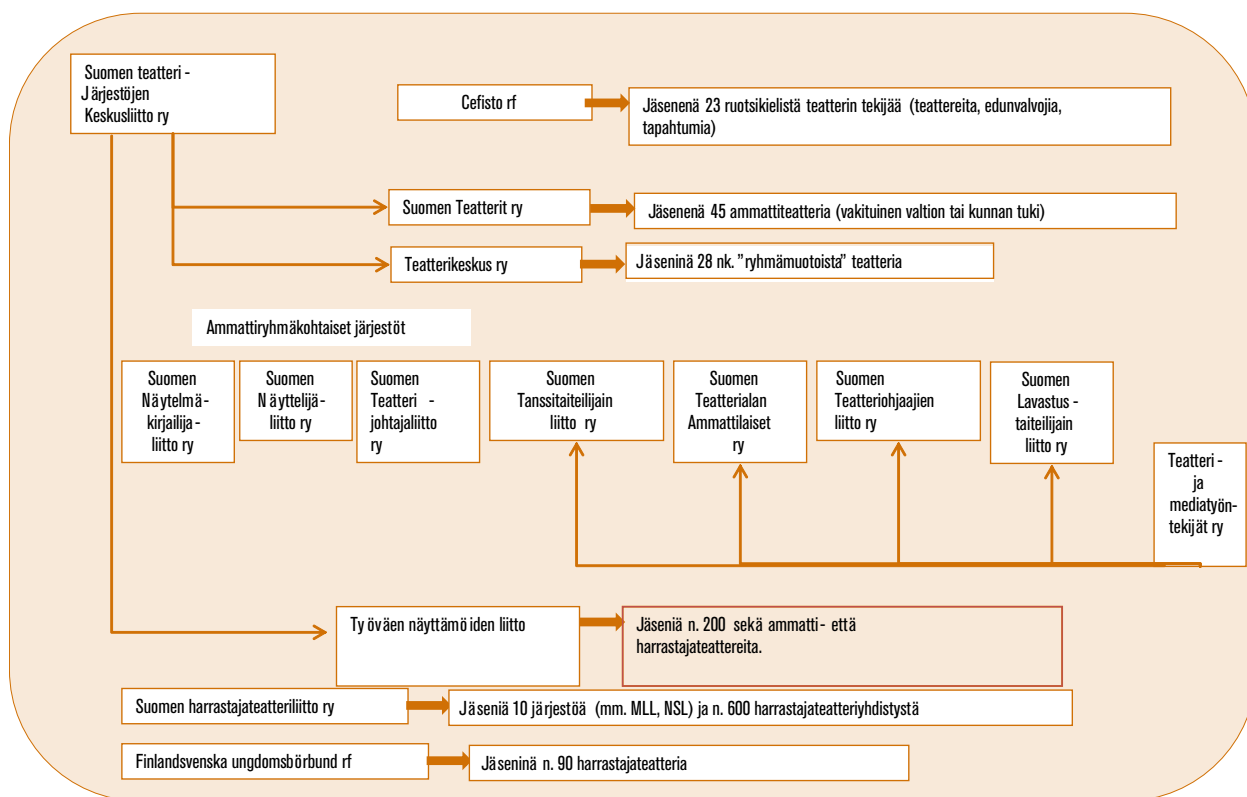
3.3. Tanssi

Tanssin Tiedotuskeskus on suomalaisen tanssin edistämisen ja kehittämisorganisaatio (ks. kuvio 7). Tanssin Tiedotuskeskus tekee asiantuntijayhteisönä Suomessa ja ulkomailla palvelu- ja neuvontatyötä, tiedotus-, julkaisu- ja promootiotoimintaa, tutkimus-, koulutus- ja kehityshankkeita ja yhteiskunnallista vaikuttamista.

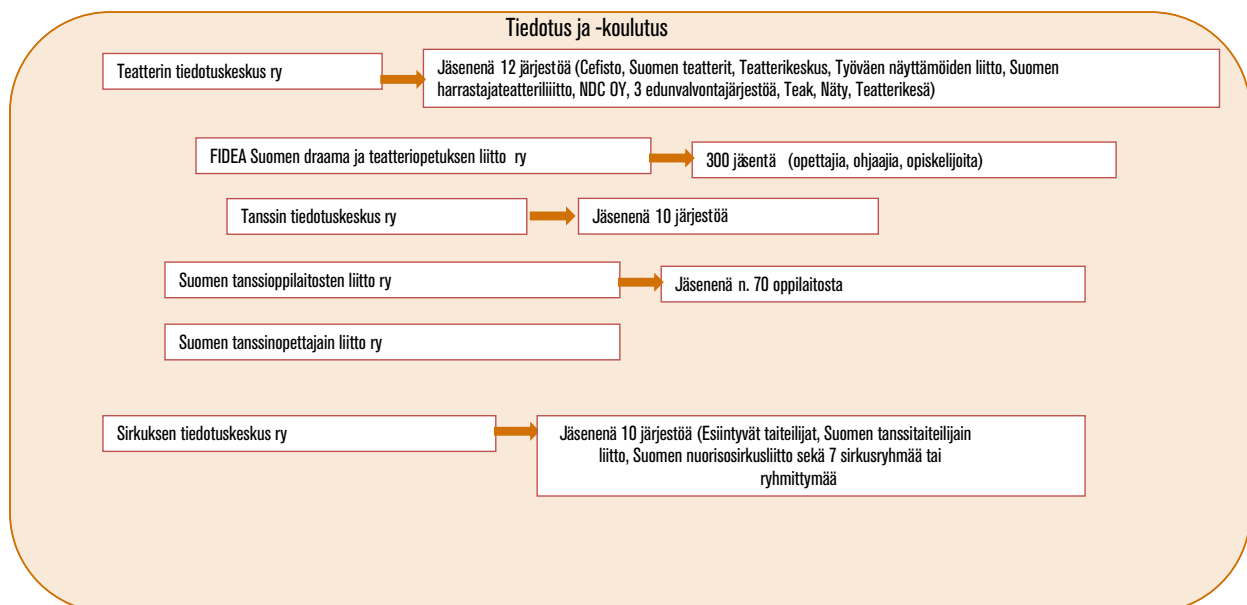
Tanssin Tiedotuskeskuksen jäsenet Suomen Tanssioppilaitosten Liitto STOPP ry, Suomen Tanssitaitelijain Liitto ry STTL ja Suomen Tanssiopettajain Liitto STOL ry valvovat alan ammattilaisten etuja. Teatterikeskus ry toimii ammattiteattereiden lisäksi tanssiryhmien edunvalvojana ja ryhmien toimintamahdollisuuksien kehittäjänä. Ammattilaiskentän toimintaa edustaa myös ZODIAK - Uuden tanssin keskus, joka toimii uuden tanssin freelancereiden toimintaforumina ja näyttämönä.

ZODIAK on yksi Suomen viidestä tanssin aluekeskuksesta. Neljä muuta yhdistysmuotoista toimijaa ovat Läntinen tanssin aluekeskus, Sisä-Suomen tanssin aluekeskus, Itäinen tanssin aluekeskus ja Pohjoinen tanssin aluekeskus. Aluekeskustoiminta kattaa koko Suomen, on rahoitettu ja käynnistetty opetus- ja kulttuuriministeriön toimesta. Tanssin aluekeskusverkosto kehittää laajasti alan toimintaedellytyksiä alueillaan. Aluekeskusverkoston toiminnasta löytyy lisää Vilja Ruokolaisen tanssin, teatterin ja elokuvan aluekeskusverkosto-selvityksessä, joka ilmestyy vuoden 2010 aikana.

Esittävät taiteet (teatteri, tanssi ja sirkus)

Kuvio 6. Teatteri- ja tanssialan valtakunnallisia järjestöjä

Kuvio 7. Esittävät taiteet (teatteri, tanssi ja sirkus)

Tiedotuskeskuksen jäsenyhteisöistä harrastajakenttää edustavat merkittävät nuoriso-, liikunta-, kulttuuri- ja sivistysalan kattojärjestö Suomen Nuoriseurojen Liitto ry SNL ja seuratanssikulttuurin kattojärjestö Suomen Seuratanssiliiitto SUSEL ry. SUSELin jäsenet ovat lavatanssiyhdistyksiä ympäri Suomea ja kattojärjestöllä on voimakasta yhteistyötä liikunta-alan järjestöjen, tanssikoulujen sekä ohjelmapalvelu- ja tanssiravintolayritysten kanssa.

Tanssin Tiedotuskeskuksen jäsen Suomen Tanssiurheiluliitto ry STUL on Suomen Liikunta ja Urheilu ry:n laji- ja keskusjärjestö, jonka tavoitteena on edistää tanssiurheilua ja -liikuntaa, kilpa- ja huippu-urheilua sekä tanssiurheilun kansalaistoimintaa. STUL toimii siis suurimmalta osaltaan harrastuskentällä, mutta kilpa- ja huippu-urheilussa toiminta on osin ammattilaisten käsissä.

CASE - Seitsemän hunnun tanssi ry

Seitsemän hunnun tanssi ry kokoaa allensa viisi itämaisen tanssin alajärjestöä. Näillä itämaisen tanssin järjestöillä on tavoitteena tanssin tunnettuuden lisääminen, koulutuksen järjestäminen ja festivaaliseksi tapahtumatoiminta. Seitsemän hunnun tanssi ry ei ole vielä liittynyt Suomen Tanssiurheiluliittoon tai muuhun alan kattojärjestöön, vaan harkinta oikean tahon löytymisestä on paraikaa käynnissä. Muiden tanssilajien suhteen järjestäytyminen on valtakunnallisesti vielä vähäistä.

3.4 Sirkus

Sirkus on taiteenalana Suomessa vielä siinä määrin nuori ja kohtalaisen pieni kenttä, että se ei ole ehtinyt valtakunnan tasolla järjestäytyä muuten kuin vuonna 2006 perustetun Sirkuksen tiedotuskeskuksen (ks. kuvio 7) ja vuonna 1994 perustetun Nuorisosirkusliiton kautta. Lisäksi alalla vaikuttaa vuonna 2002 perustettu Cirko – Uuden sirkuksen keskus ry, joka perustettiin kokoamaan yhteen nykysirkuksen ryhmien ja taiteilijoiden voimavaroja sekä edistämään nykysirkuksen asemaa, ja joka kokoaa yhteen yhdistykseen kolme suomalaisen nykysirkuksen keskeistä toimijaa.

Nuorisosirkusliitto ry kokoaa 25 jäsenyhdistystä yhteen 7-15 -vuotiaiden sirkustoiminnan alalta. Nuorisosirkusliittoon liittyvät nimenomaan uudet alan yhdistykset, mutta pidempään toimineet liikunta- ja nuorisojärjestöjen alaiset yhdistykset uuden sirkuslajin takia harvemmin. Sirkusohjausta voi saada myös tanssi- ja teatterikoulujen osana, jolloin ei välttämättä myöskään liitytä sirkusjärjestön jäseneksi. Sirkus etsii paraikaa paikkaansa taiteen ja urheilun piiristä.

Sirkusalalle on Suomessa ominaista ohjaajien ammattimaistuminen ja harrastuksen kasvava suosio. Hyviä ohjaajia ei riitä kaikille halukkaille ohjattaville, vaikka ohjaajien taso on kansainvälistä huippuluokkaa. Suomessa ei kouluteta sirkusohjaajia vaan vain sirkustaiteilijoita, mikä vähentää potentiaalisten ohjaajien määrää. Oletettavaa on, että nykyiset taiteilijat siirtyvät muutamien vuosien kuluttua ohjaajiksi alalle, jolloin tilanne tasapainottuu.

Sirkus alana elää vielä voimakasta muutosvaihetta. Vasta viime vuosina tapahtunut pääsy julkisen rahoitusjärjestelmän piiriin on muuttamassa toiminnan luonnetta useissa yhdistyksissä. Toiminnan kehittyminen sekä rahoituksen että toiminnan volyymin ja kansainvälistymisen suhteen tuo muutospainetta myös alalla toimiville järjestöille.

3.5 Kuvataiteet

Suomen kuvataidealan ammattikenttä on järjestäytyneet Suomen Taiteilijaseuran alle, jonka kuuteen jäsenjärjestöön kuuluvat viisi valtakunnallista välinekohtaista järjestöä: Taidemaalariliitto, Valokuva-taiteilijoiden liitto, Suomen Taidegraafikot, Suomen Kuvanveistäjäliitto ja Muu ry sekä yksi alueelliset 44 yhdistystä kokoava järjestö: Suomen kuvataidejärjestöjen liitto (kuvio 8). Suomen Taiteilijaseuraan ammattitaiteilijoiden edunvalvontajärjestönä kuuluu lisäksi suoraan noin 2900 henkilöjäsentä. Kuvataiteen valtakunnallisten järjestöjen yhteistyö on tiivistynyt viime vuosina ja tuloksena siitä tällä hetkellä järjestöt ovat tekemässä yhteistä strategiaa. Haasteita yhteisen linjan ja yhteisten toimintamallien löytymiseen kuitenkin vielä on hyvästä organisoituneisuudesta huolimatta.

Välinekohtaisissa järjestöissä on näkyvillä uusien taiteen tekemisen muotojen kasvu, sillä kokeellisten taiteenalojen kuten media-, video-, valo-, performanssi- ja äänitaiteen edustaja ja edistäjä Muu ry kasvattaa jatkuvasti jäsenmääräänsä ja on jo tällä hetkellä Taiteilijaseuran jäsenistä Taidemaalariiliiton jälkeen toiseksi suurin järjestö 530 henkilöjäsenellään.

Yhteensä kuvataidejärjestöissä on henkilöjäseniä noin 4900–5900, joista suurin osa on ammattilaisia. Taiteilijoille on tyypillistä kuulua useaan järjestöön samanaikaisesti, joten lukumäärä ei täsmää kokonaismäärän suhteen. Suomen kuvataidejärjestöjen liiton jäsenistä osa tukee myös harrastustoimintaa poikkeuksena muista Taiteilijaseuran toimijoista. Varsinkin pienemmillä paikkakunnilla kuvataideyhdistysten jäseniksi voivat liittyä niin ammattilaiset kuin harrastajatkin.

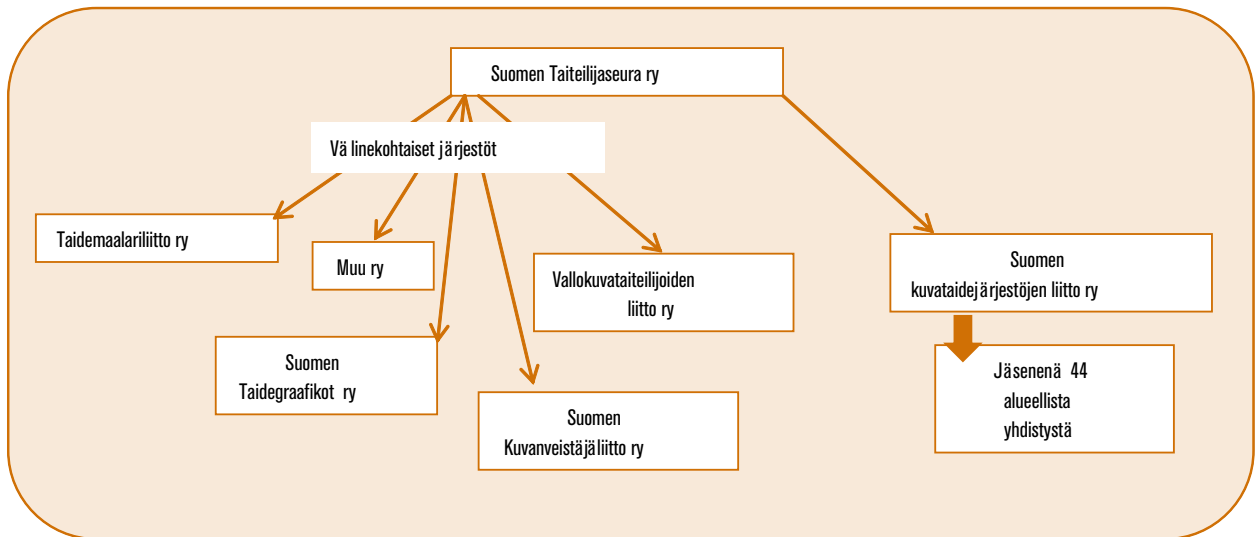
Kansainvälisessä vertailussa Suomessa taiteilijajärjestöillä on ainutlaatuinen ja vahva asema niin mielipidevaikuttajina kuin ammatillisina edunvalvojinakin. Järjestöillä on pitkä historia, jatkumoon

vuonna 1988 rekisteröity Muu ry on tuonut aktiivisena uudenlaisena toimijana värikkyyttä.

Järjestöissä pohditaan uudenlaisia toimintatapoja tulopohjan vahvistamiseksi. Vaihtoehtoina ovat mm. teosmyynnin lisääminen ja yritysysteistyömallien kehittäminen. Manageri- ja välittäjäosaamisesta on puutetta niin kotimaan kuin ulkomaankin kentillä. Näitä ongelmia ratkoo osaltaan valtakunnallinen kuvataiteilijoiden managerointi- ja liiketoimintaosaamista vahvistava opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittama Art360 -hanke¹.

Kuvataiteilijat ovat olleet aina kansainvälisiä hyvän residenssiverkoston ja opiskelumahdollisuuksien takia. Taiteilijat itse ovat halukkaita rajat ylittävään toimintaan ja isommille markkinoille, onnistumisista on suomalaisittain olemassa erinomaisia esimerkkejä. Varsinkin nuori kuvataiteilijasukupolvi kokee kansainvälisen suuntautumisen luonnollisena tapana toimia.

Kuvataiteen valtakunnallisia järjestöjä

Kuvio 8. Kuvataiteen valtakunnallisia ammattilaisjärjestöjä

¹ ART 360 -hanke on ESR -rahoitteinen valtakunnallinen kuvataiteen toimijoiden käytännönläheistä liiketoiminta- ja managerointiosaamista kehittävä kuvataidehanke, joka luo valtakunnallisen yhteistyöverkoston alalle. Hanketta koordinoi Satakunnan ammatikorkeakoulu ja osatoteuttajina ovat AV-Arkki ry, Helsingin Taiteilijaseura ry, Kuvasto ry, Oulun Taiteilijaseura -63 ry, PROTO ry, Suomen Taiteilijaseura, Taidemaalariiliitto ja Tampereen Taiteilijaseura ry. Lisätietoja hankkeesta internetsivuilta: www.art360.fi.

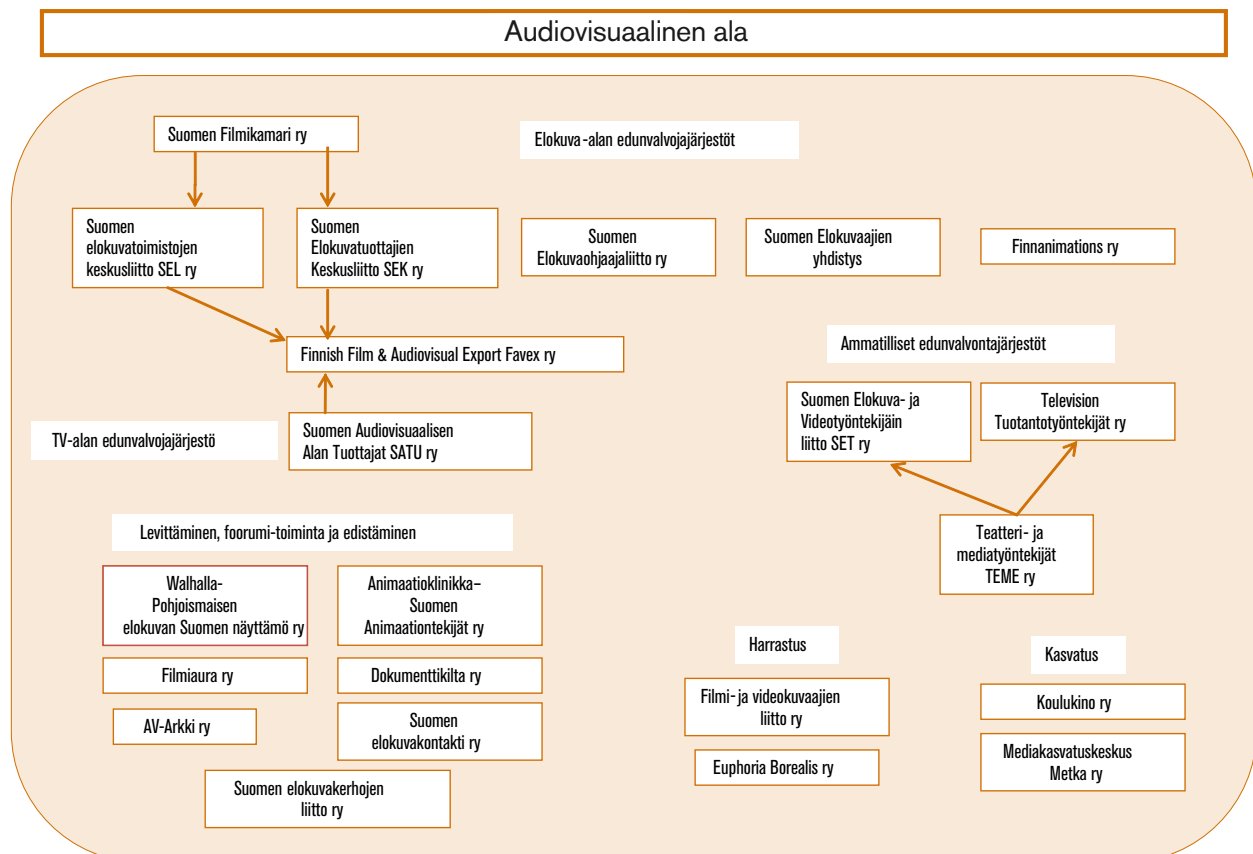
Suomessa toimii lukuisia paikallisia yhdistyksiä ja seuroja kuvataidealalla, jotka eivät kuulu edellä mainittuihin organisaatioihin. Tämä tekee kokonaisuudessaan kuvataidekentästä pirstaleisen. Edellä mainittujen lisäksi valtakunnallisesti Suomessa toimivat kuvataidealalla mm. Suomen Valokuvahistoriallinen yhdistys ry, joka vaalii kameratekniikan perinteiden tallentamista ja säilyttämistä, Galleristit ry ajaa valtakunnallisesti taidegallerioiden asioita ja Grafia ry, joka on graafisen suunnittelun ammatillinen järjestö, jonka tuhannen jäsenen etuja yhdistys valvoo. Suomen Taidegraafikoista Grafia poikkeaa siten, että jäsenet ovat kuvallisten viestintäammattien harjoittajia, kun Taidegraafikot ry:n jäsenten tarkoituksena on taiteen tekeminen.

Kuvataiteen kentällä, samoin kuin monien muidenkin taiteen alojen kentillä, yksi keskeinen muutospaine tulee kasvaneista koulutusmääristä. Taiteen alan koulutuspaikkojen lisääntyminen on kasvattanut ammattikuntaa lukumääräisesti merkittäväksi. Tämä tuo esim. edunvalvontatyöhön paljon uusia haasteita.

3.6 Audiovisuaalinen ala

Suomen elokuva-alalla ei toimi musiikkialan Musiikkineuvoston tai Suomen Taiteilijaseuran kaltaista lähes koko kentän yhteen kokoajaa (ks. kuvio 9). Suomen Filmikamari ry:llä on ollut merkittävä tekijä elokuva-alan edunvalvojien kattojärjestönä. Filmikamarin jäseniin kuuluvat Suomen Elokuvatuottajien Keskusliitto SEK ry, Suomen elokuvateattereiden keskusliitto ry ja Suomen elokuvatoimistojen keskusliitto ry. Suomen elokuvatoimistojen keskusliiton SEL ry:n jäseniä ovat elokuvan levittäjäorganisaatiot. Edellä mainitut kattojärjestöt ajavat nimenomaan alan yritysten etuja, mutta eivät kuitenkaan kuulu työnantajajärjestöihin Elinkeinoelämän keskusliiton EK:n alle. Muita elokuva-alan edunvalvoja ovat Suomen Elokuvaajien yhdistys ry ja Suomen Elokuvaohjaajaliitto ry. Animaatiotuottajien yhteinen vienninedistäjä ja etujen valvoja on Finnanimations ry.

Televisiolevitteisten tuottajayritysten etuja valvoo ja palvelee Suomen audiovisuaalisen alan tuottajat

Kuvio 9. Audiovisuaalisen alan valtakunnallisia järjestöjä

SATU ry, SATU ry, SEK ry ja SEL ry perustivat vuonna 2007 Finnish Film & Audiovisual Export FAVEX ry:n edistämään suomalaisen elokuvan ja audiovisuaalisen tuotannon vientiä. Yhteistyötä FAVE-Xilla on erityisesti Suomen Elokuvasäätiön kanssa. Suomen Elokuvasäätiö tukee ja kehittää kotimaista elokuvatuotantoa, elokuvien levitystä ja esittämistä ja se kuuluu opetus- ja kulttuuriministeriön ohjaukseen.

Työntekijäpuolella Suomen Elokuva- ja Videotyöntekijäin liitto SET ry valvoo ammattiliittona sekä elokuva- että televisioalan etuja. SET on yksi Teatteri- ja Mediatyöntekijät ry TeMen jäsenjärjestöistä. TeMe on Suomen suurin taide- ja kulttuurialojen ammattiliitto. TeMeen kuuluu myös Television Tuotantotyöntekijät ry.

Valtakunnallisia alan järjestöjä ovat mm. suomalaisen mediataiteen levitys- ja promotointikeskus AV-arkki ry, Animaatioklinikka - Suomen Animaationtekijät ry, nuorten harrastajajärjestö Euphoria Borealis ry, harrastajajärjestö Filmi- ja videokuvaajien liitto ry sekä Mediakasvatuskeskus Metka ry, dokumenttielokuva-alan foorumi ja toiminnan edistäjä Dokumenttikilta ry, elokuvantekijöiden elokuvien levitys- ja vuokrausjärjestö Suomen elokuvakontakti ry, koululaisten elokuvissa käyntejä mahdollistava Koulukino ry, Jussipatsaat vuosittain jakava Filmiaura ry, pohjoismaisten laatu elokuvien tuntemuksen ja levittämisen edistäjä Walhalla - Pohjoismaisen elokuvan Suomen näyttämö ry sekä elokuvien katselua edistävä Suomen elokuvakerhojen liitto ry, joka palvelee kuuttatoista elokuvien katseluun keskittyntä jäsenkerhoaan. Valtakunnallinen järjestäytyminen on siis varsin laajaa, mutta koko alan yhteistä kattojärjestöä tai neuvostoa alalla ei ole. Nämä valtakunnalliset järjestöt edistävät sekä elokuva-harrastus- että ammatilistoimintaa.

Kopioston yhteydessä toimiva Audiovisuaalisen kulttuurin edistämiskeskus AVEK ry tukee tekijänoikeusvaroilla mm. elokuva-alan tuotantoja, koulutusta, festivaaleja ja tapahtumia.

Valtion elokuvataidetoimikunta tukee yhtätoista alueellista elokuvakeskusta, jotka toimivat yhdistysmuotoisina alueidensa elokuva-alan kehittäjinä. Elokuva-, valokuva- ja tanssikeskusten toiminnasta on ilmestymässä vuoden 2010 aikana Vilja Ruokolaisen tekemä selvitys, jossa tarkastellaan lähemmin keskuksen toimintaa.

3.7 Arkkitehtuuri

Suomen Arkkitehtiliitto SAFA:an kuuluu lähes 3000 yliopistotason tutkinnon suorittanutta arkkitehtia ja yli 700 arkkitehtiopiskelijaa. Toiminnan tarkoituksena on edistää rakennustaiteen, laadukkaan ympäristön ja suunnittelun arvostusta sekä huolehtia jäsenten toimintaedellytyksistä ja eduista suhteessa arkkitehtikoulutukseen, vaikuttajiin ja päättäjiin. SAFAN viisi alaosastoa edistävät jäsentensä toimintaa kestävän kehityksen ja tarkoituksenmukaisten välineiden ja metodien näkökulmista sekä yksityisen sektorin tai yhteisöjen palveluksessa olevien arkkitehtien, yhteiskunnan viroissa tai toimissa työskentelevien arkkitehtien sekä itsenäisinä ammatinharjoittajina toimivien arkkitehtien näkökulmista.

SAFA:n 13 paikallisosastoa ovat ammatillisaa teollisia yhdistyksiä, jotka puhuvat hyvän suunnittelun ja rakennustaiteen puolesta alueillaan. Toiminta koostuu esim. koulutuksista, näyttelyistä, esitelmätilaisuuksista ja tiedottamisesta. Paikallisosastoissa toiminta perustuu pääsääntöisesti vapaaehtoisuuteen.

Arkkitehtuuriala on pitkään jatkuneen korkean koulutustasonsa ja vahvan rakennusalan aseensa takia pitkälle yksityissektorin toimintaa. Arkkitehtitoimistojen Liitto ATL toimii itsenäisenä elinkeinoelämän etujärjestönä, jonka tarkoituksena on rakentamisen ja ympäristön laadun parantaminen arkkitehtipalveluja kehittämällä. ATL:n jäsenarkkitehtitoimistojen vetäjien tulee olla SAFA:n jäseniä ja toiminut useita vuosia arkkitehtuurin alalla. Arkkitehtuurialalla on lisäksi insinöörien, diplomi-insinöörien ja arkkitehtien yhteisiä yhdistyksiä, joiden tarkoituksena on ammatillisten etujen valvominen.

Elävä kaupunkikeskusta ry kokoaa allensa jäsenkaupunkien ja -kuntien sekä keskustojen kehittämissyhdistyksset. Kaupungit, kiinteistönomistajat ja yrittäjät tekevät kehittämistyötä verkostomaisesti yhdessä esim. kulttuuritoimijoiden kanssa. Jäsenenä on useita arkkitehtitoimistoja, kaupunkia, maisema-arkkitehti- ja ympäristösuunnittelutoimistoja sekä 24 eri keskustan kehittämissyhdistystä.

Puu kulttuurissa ry toimii valtakunnallisena ja kansainvälisenä puuarkkitehtuurin puolestapuhujana. Haasteena yhdistykselle on metsäteollisuuden, arkkitehtuurin ja musiikin rajapinnoilla liikkuminen.

Järjestö on kulttuurialan rahoittajien mielestä liikaa kallellaan metsäteollisuuden suuntaan, jotta rahoitusta kulttuuri- tai arkkitehtuurirahastoista myönnettäisiin. Suomen Rakennustaiteen seuran tarkoituksena on tukea ja edistää rakennustaidetta ja siihen liittyvää ympäristökulttuuria. Sekä Puu kulttuurissa ry että Suomen Rakennustaiteen seura toimivat valtakunnallisesti, mutta ilman alajärjestöjä.

3.8 Perinneyhdistykset

Suomen kulttuuriperinteen tuki ry vaalii avoimena kansalaisjärjestönä suomalaista kulttuuriperintöä rakennetun ympäristön, esineistön ja maisemien, perinteisten toimintatapojen sekä kotieläinten maatiaisrotujen näkökulmista. Kulttuuriperinteen tuki ry:n rinnalla toimii Suomen Kulttuuriperinnön Säätiö, joka yksityisenä säätiönä vaalii kulttuuriperintöä ja hoitaa omistuksessaan olevia rakennuksia, maa-alueita ja lasikokoelmaa.

Kulttuuriperinteen ystävät ry toimii tiedonjakajana ja korjausrakentamisen edistäjänä valtakunnallisesti. Tavoitteena oli toimia kattojärjestömäisesti, mutta paikalliset yhdistykset esim. kotiseutuyhdistykset tai korjausrakentamiskeskukset toimivat itsenäisemmin kuin alkuperäinen ajatus oli. Kiinnostus kasvaa korjausrakentamiseen jatkuvasti, josta kertoo jäsenlehti Tuuman kasvava tilausmäärä. Tällä hetkellä tilaajia on 2000.

Suomen Museoliitto ry on museoalan suomalainen edistäjä ja keskusjärjestö, joka valvoo museolaitosten etuja ja toimii alan edustajana suhteessa päättäjiin ja muihin toimijoihin. Museoalan ammattiliitto huolehtii ammatillisesta edunvalvonnasta ja Museopedagoginen yhdistys Pedaali ry alan kasvatuksen ja koulutuksen kehittämisestä.

Arkkitehtuurialan ammattilaiset ja arkkitehtuuri-toimistot ovat järjestäytyneet kootusti SAFA:n alle, mutta perinnerakentamisyhdistyksiä toimii moninainen joukko.

3.9 Kirjallisuus

Kirjallisuusalan kolmas sektori jakautuu ammatilliseen edunvalvontaan ja ammatilliseen toimintaan sekä harrastustoimintaan. Ammatillinen toiminta

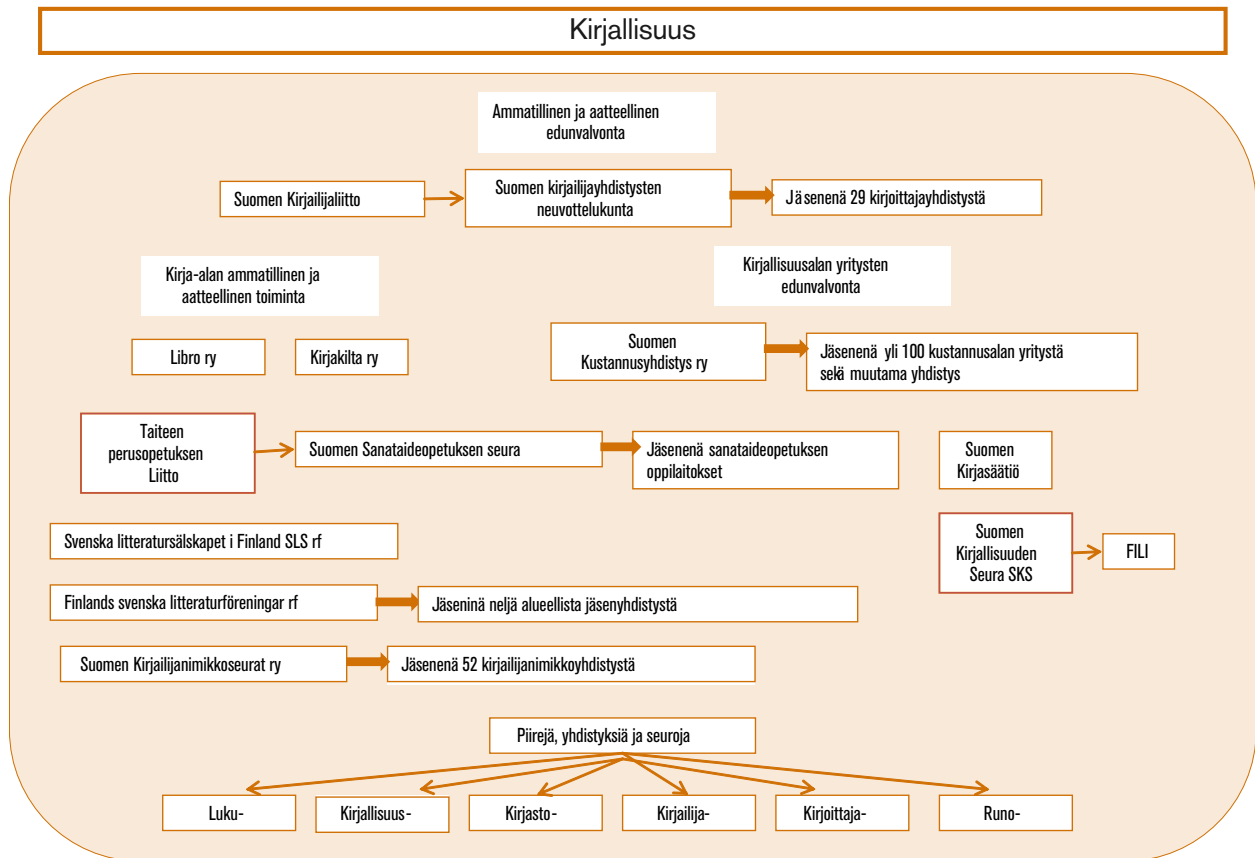
liittyy kustantamiseen tai julkaisuihin ja harrastustoiminta sekä lukemiseen että kirjoittamiseen. Ammatillisen kirjoittamisen ja harrastuskirjoittamisen taustalla kumpuaa halu tulla kuulluksi.

Suomen Kirjailijaliitto on aatteellinen ja ammatillinen edunvalvontajärjestö jäseniksi hyväksytyille kirjailijoille. Jäseneksi hyväksytään henkilöt, joiden suomenkieliset kirjalliset julkaisut ovat riittävän korkeatasoisia. Kirjailijaliitto on neuvotellut raamisopimukset kustannustoimintaa varten. Suomen Kirjailijaliiton yhteydessä toimii Suomen kirjailijayhdistysten neuvottelukunta, joka on ympäri Suomea toimivien kirjailija- ja kirjoittajayhdistysten valtakunnallinen yhteistyö- ja neuvotteluelin sekä kattojärjestö. Jäsenenä oli vuoden 2010 keväällä 29 kirjoittajayhdistystä. Kirjoittajayhdistykset järjestävät erilaista toimintaa alueellisesti ja paikallisesti. Neuvottelukunta toimii tiedotuskanavana kirjoittajayhdistysten ja kirjailijaliiton välillä. Kirjoittajayhdistysten toiminnassa on mukana sekä harrastukseen että ammatikseen kirjoittavia henkilöitä.

Suomen kirjailijayhdistysten neuvottelukunnan jäsenjärjestöjen lisäksi Suomessa toimii lukuisia määriä erilaisia kirjoittaja-, kirjasto-, runo-, kirjallisuus-, luku- ja kirjailijanimikkoseuroja, -piirejä ja -yhdistyksiä. Suomen Kirjailijanimikkoseurat ry kokoaa allensa kirjailijoiden ihailijayhdistykset. Kansalais- ja työväenopistojen piirissä kokoontuu useita kirjallisuutta edistäviä ryhmiä. Sanataidekoulujen piirissä annetaan taiteen perusopetusta ja järjestetään kirjallisuuden parissa iltapäiväkerhotoimintaa. Suomen Sanataideopetuksen seura kokoaa allensa valtakunnalliset sanataidekoulut. Taiteen perusopetuksen piiristä löytyy mainittujen lisäksi muita lukemisen ja kirjoittamisen edistäjiä ja toimijoita.

Epävirallista rekisteröimätöntä toimintaa on käynnistynyt Internetin lukupiireissä sekä blogi- ja kirjallisuussivustoilla. Internet on luonut kokonaan uudenlaisen ilmaisukanavan ja -tavan kirjallisuuden alalle. Tämä voi jatkossa vaikuttaa myös järjestötoimintaa vähentävästi, kun uudet sukupolvet ovat tottuneet ilmaisemaan itseään sähköisesti, eivätkä näe yhdistysmuotoisille kokoontumisille aiheutta.

Suomalaisen Kirjallisuuden Seura SKS on perinteikäs suomalaisen kirjallisuuden tutkimuksen ja kirjallisuuden muistin ja arkistoinnin valtakunnal-

Kuvio 10. Kirjallisuusalan valtakunnallisia järjestöjä

linen järjestö. SKS:ssä on tärkeässä asemassa oma humanistisen kirjallisuuden kustannustoiminta sekä suomalaisen kirjallisuuden vientiorganisaatio FILI.

Suomen Kustannusyhdistys valvoo suomalaisten kirjankustantajien etuja, kehittää jäsentensä toimintaedellytyksiä ja edistää aatteellisenä yhdistyksen alan toimintoja. Suurin osa kustannusalan toimijoista on osakeyhtiömuotoisia yrityksiä, mutta joukossa on myös muutama yhdistystoimija.

Libro ry on sitoutumaton kirjakauppa-alan ammatillinen ja aatteellinen yhdistys, jonka alaisena toimii seitsemän paikallisosasto eri puolilla maata. Libro vahvistaa alan yhteistoimintaa ja kehittää libristien ammattitietoja ja -taitoja.

Kirjakilta ry kokoaa yhteen valtakunnallisesti kirjakaupan ja kustannustoimen parissa työskenteleviä ihmisiä. Kilta toimii vapaamuotoisena keskustelu- ja kohtaamisfoorumina alan ihmisille.

Suomen Kustannusyhdistyksen ja opetus- ja kulttuuriministeriön perustama Suomen Kirjasäätiö

jakaa mm. Finlandia-palkinnot. Toimillaan säätiö edistää ja tukee kotimaista kirja- ja sanataidetta.

Svenska litteratursällskapet i Finland SLS r.f. säilyttää ja kehittää ruotsalaissuomalaisesta kielellistä ja kirjallista kulttuuriperintöä. SLS hallinnoi 110 oman toimintansa tarkoituksenmukaista rahastoa. Lisäksi se hallinnoi 450 rahastoa, joiden rahat käytetään Svenska Kulturfondenin tarkoituksiin. SLS edistää mm. stipendein, kustannustoiminnalla, tiedottamalla ja kouluttamalla suomenruotsalaista kirjallisuutta, kulttuuria ja tutkimusta. Kirjallisuus nähdään laajassa merkityksessä siten, että se sisältää kauno- ja tieteiskirjallisuuden, tutkimuksen, suullisen ja kirjallisen ilmaisun perinteen ja kielitieteen.

Finlands svenska litteraturföreningar toimii suomenruotsalaisten kirjallisuus- ja kirjoittamisyhdistysten kattojärjestönä. Yhdistys edistää mm. koulutuksen ja seminaarein alan ammatillaisia ja harrastajia ja valvoo alan etuja suhteessa päättäjiin. Järjestössä on neljä alueellista jäsenyhdistystä.

3.10 Muotoilu ja käsityö

Suomen muotoilijoiden ammatillista edunvalvontaa ja koko alan kehittämistä ja edistämistä tekee Teollisuustaideteen Liitto Ornamo. Ornamo toimii alan asiantuntijana niin Suomessa kuin kansainvälisissä yhteyksissä alan yritysten ja ammattilaisten, lehdistön, toimeksiantajien, muotoilun käyttäjien ja päätöksentekijöiden suuntaan. Ornamolla on henkilöjäseninä koulutettuja tai ammatillisen kokemuksen omaavia muotoilijoita ja jäsenyhdistyksiä yhteisöjä, jotka koostuvat Ornamon henkilöjäsenistä.

Ornamon jäsenjärjestöjä ovat Sisustusarkkitehdit ry, Tekstiilitaiteilijat ry, Teolliset muotoilijat ry ja Taiteilijat O ry, jonka jäsenet ovat taideteollisen alan kuvataiteilijoita (kuviot 11). Jäsenjärjestötoimijoiden lisäksi Ornamoon kuuluu alan opettajia, taidekäsityöläisiä ja Ornamon muotoilujaostossa omina intressiryhminään muotitaiteilijoita ja keraamikkoja. Yhteensä Ornamoon kuuluu noin 1650 jäsentä, joista muotoilijoita on noin 1150 ja taiteen tekijöitä 500.

Käsi- ja taideteollisuusliitto Taito ry yhdessä 21 alueellisen käsi- ja taideteollisuusyhdistyksen kanssa muodostaa valtakunnallisen palvelu- ja asiantuntijajärjestö Taito Groupin. Taito Group ei ole Ornamon tavoin edunvalvontajärjestö, eikä se aja käsityöläisten etuja, vaan käsityön etuja. Taito Group on luokiteltu neuvontajärjestöihin ja sen tehtäväkenttä ulottuu

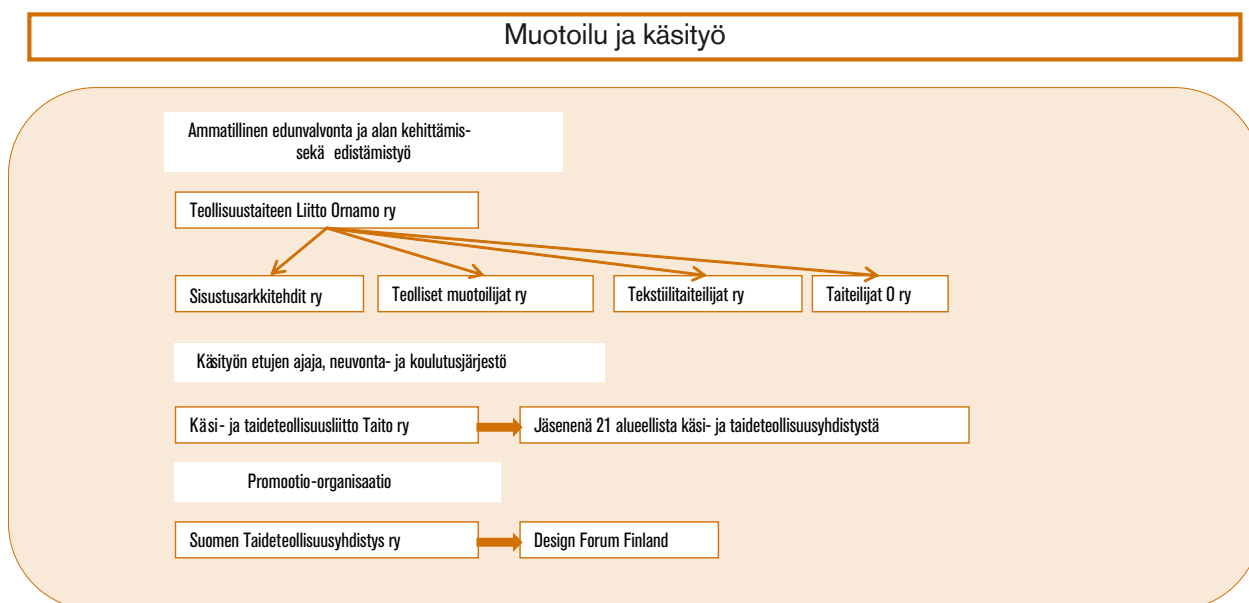
taiteen perusopetuksen ja lasten kautta kaiken ikäisiin käsityön harrastajiin ja ammattilaisiin. Yhteensä Taito Groupissa on noin 8500 jäsentä, jotka suurimmaksi osaksi ovat naisia. Muita käsityöalaa mm. kurssien tai koulutusten avulla edistäviä tahoja ovat Marttaliitto ja Maa- ja kotitalousnaiset sekä aikuis-koulutusjärjestöt.

Design Forum Finlandin, suomalaisen muotoilun promootio-organisaation, taustalla on vuonna 1875 perustettu Suomen Taideteollisuusyhdistys - Konstföreningen i Finland ry. Design Forum Finlandin kenttä kattaa perinteisen muotoilualan lisäksi markkinointiviestinnän, digitaalisen designin sekä brändin ja palveluiden muotoilun. Organisaation tavoitteena on muotoilutoimialan vahvistaminen ja yritystoiminnan edistäminen Suomessa ja ulkomailla. Design Forum Finlandin tärkeä tehtävä on muotoiluvienti.

3.11 Maaseutu ja kulttuuriala

Suomessa harrastetaan kulttuuria monenlaisissa eri yhteisöissä, jotka eivät välttämättä kuulu suoraan minkään kulttuurialan valtakunnallisen järjestön tai tietyn alan muihin kategorioihin. Tästä eroteltavimpana voidaan pitää maaseudun erilaisia yhteisöjä, joiden toiminnan olennainen osa kulttuuri voi olla.

Valtakunnalliset järjestöt kuten Suomen Kotiseutuliitto ry, Suomen Kylätoiminta ry, Suomen Nuo-

Kuvio 11. Muotoilu- ja käsityöalan valtakunnallisia järjestöjä

risoseurojen Liitto ry ja Maaseudun Sivistysliitto ry ovat verkottuneet tapauskohtaisesti toistensa jäseniksi ja hallituksiin. Suomen Kotiseutuliitossa on noin 630 paikallista kotiseutuyhdistystä, joihin luetaan raittiusseurat, kaupunkiseurat, kaupunginosayhdistykset, pitäjäseurat ja -yhdistykset sekä kotipaikka-seurat. Kotiseutuliiton jäsenenä on järjestöistä myös 16 muuta aluejärjestöä ja 11 valtakunnallista järjestöä. Valtakunnallisia järjestöjä ovat mm. maaseudun kylien ja paikallisuuden yhteistyöelin Suomen Kylätoiminta ry, Suomen Nuorisoseurojen Liitto ja Finlandsvenska Hembyggsförbund. Kulttuuria harrastetaan laajasti erilaisissa nuoris- ja raittiusseuroissa ja myös poliittisissa liitoissa ja yhdistyksissä.

Suomen Kylätoiminta ry toimii suomalaisten toimintaryhmien eduntekijänä päättäjiin päin. 58 alueellista maaseudun toimintaryhmää jakaa yhdistysmuotoisena maaseudun kehittämistoimille rahoitusta Leader-ohjelmasta. Toimintaryhmien rahoituksesta osa ohjautuu kulttuuriin ja paikallisperinteen tukemiseen.

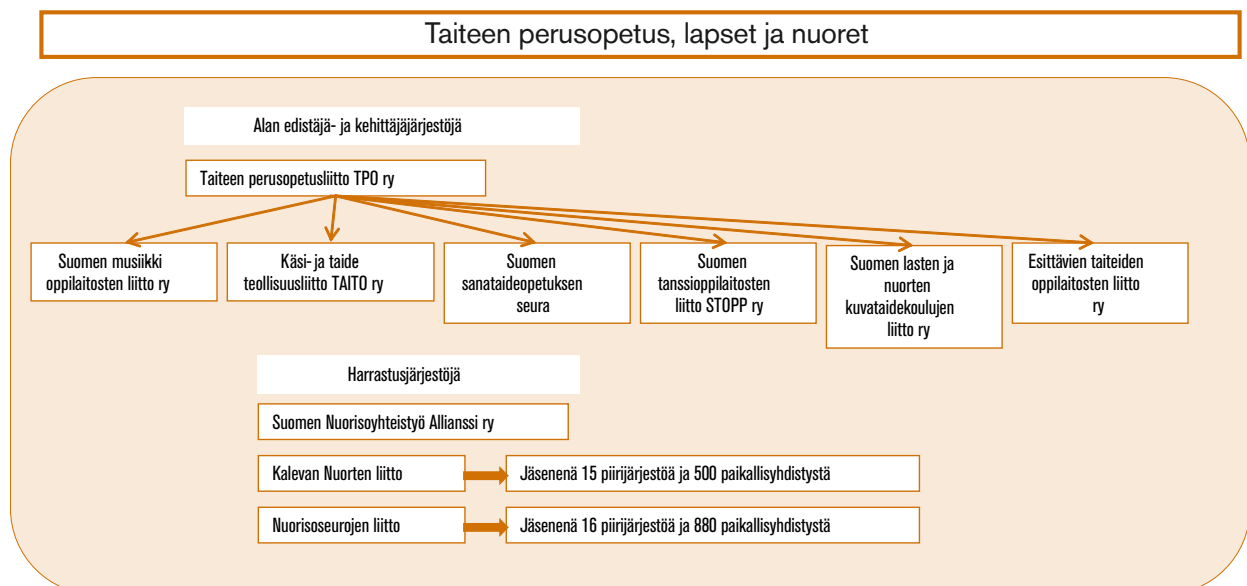
Maaseudun Sivistysliiton MSL kulttuuriosasto toimii valtakunnallisesti maaseutukulttuurin puolesta puhujana ja mm. ITE-taiteen edistäjänä. MSL kuuluu vapaan sivistystyön opintokeskusten piiriin, jossa kulttuurialalla toimivat myös mm. Työväen Sivistysliitto TSL ja Sivistysliitto sekä Opintokeskus Kansalaisfoorumi. Vapaan sivistystyön piirissä maaseudulla tärkeää kulttuuriryötä tekevät myös kansalais- ja työväenopistot.

3.12 Taiteen perusopetus, lapset ja nuoret

Taiteen perusopetuksen kautta kanavoituu suurin osa Suomessa tapahtuvasta koulujen ulkopuolisesta lasten ja nuorten taidekasvatuksesta. Taiteen perusopetus on tavoitteellista ja etenee tasolta tasolle esimerkiksi kuvataidekouluissa, sanataidekouluissa, musiikkiopistoissa ja tanssiopistoissa. Suomessa on myös muiden taiteen alojen oppilaitoksia kuten sirkuksen, teatterin, arkkitehtuurin ja käsitöiden. Näitä kaikkia yhdistellään myös useissa oppilaitoksissa, vaikka oppilaitoksen nimi voisi johtaa vain yhden taiteen alan luo. Lapsille ja nuorille on kulttuuritoimintaa ja -opetusta tarjolla myös kansalais- ja työväenopistojen valikoimissa.

Taiteen perusopetusliitto TPO ry edistää taidekasvatusta ja eri taiteiden välistä yhteistyötä. Sen jäseninä ovat kaikki taiteen perusopetusliitot (kuvio 12), joista Suomen musiikkioppilaitosten liitto ry, Käsi- ja taideteollisuusliitto TAITO ry, Suomen sanataideopetuksen seura ja Suomen tanssioppilaitosten liitto STOPP ry on mainittu edeltävissä kappaleissa.

Suomen lasten ja nuorten kuvataidekoulujen liittoon kuuluu yli 70 jäsenoppilaitosta kuvataiteen ja arkkitehtuurin alalta. Kuvataidekoulujen liiton tehtävänä on valvoa jäsenoppilaitostensa etuja, vahvistaa ja edistää jäsenoppilaitostensa taidekasvatuksen tasoa ja yleisesti kehittää ja tehdä tunnetuksi taidekasvatuksen asemaa ja tasoa Suomessa.

Kuvio12. Taiteen perusopetuksen, lasten- ja nuorten kulttuurin valtakunnallisia järjestöjä

Esittävien taiteiden oppilaitosten liitto ETOL ry ajaa teatteri- ja/tai sirkustaiteen perusopetusta antavien oppilaitosten etuja ja toimii yhdistäjänä näiden välillä. ETOLin jäsenenä oli vuonna 2008 12 yhteisöä eli osa esittävien taiteiden perusopetusta antavista jäjä ETOLin ulkopuolelle ja kuuluu esim. Harrastaja-teatteriliittoon ja/tai Nuorisosirkusliittoon.

Lapsille ja nuorille suunnattua opetusta tarjoavat myös useat taiteen perusopetuksen ulkopuoliset yksityiset koulut, jotka toimivat yritys- tai yhdistysmuotoisina.

Suomen Nuorisoyhteistyö Allianssin jäsenistö, joihin kuuluvat mm. perinteisesti järjestäytyneet kymmeniä vuosia toimineet Kalevan Nuorten liitto ja Suomen Nuorisoseurojen liitto kokoavat kattojärjestöinä allensa laajan joukon tanssin, teatterin ja musiikin nuoria harrastajia. Kalevan Nuorten liitolla on 15 piirijärjestöä, joissa on yhteensä 500 paikallisyhdistystä 30 000 hengen jäsenistöllä. Nuorisoseurojen liiton 16 piiriä kokoaa 880 paikallisyhdistystä ja yli 80 000 henkilöjäsentä. Toiminta pohjautuu lähes täysin vapaaehtoisuuteen ja harrastamiseen niin toiminnan järjestäjien kuin osallistujienkin osalta.

3.13 Muu kulttuurialan valtakunnallinen järjestäytyminen

Finland Festivals ry toimii usean eri taiteenalan festivaali- ja tapahtumatoimijoiden yhteisenä edunvalvojana. 80 festivaalin taustayhteisöstä koostuva Finland Festivals tekee yhteismarkkinointia festivaaleista ulkomailla ja kotimaassa, tiedottaa, kouluttaa ja toimii alan tietokeskuksena. Yhdistyksen jäsenten tulee olla paikkansa ja rahoituksensa vakiinnuttaneita festivaaleja, joiden toiminta on ammattimaista. Erityisesti klassisen musiikin erimuotoiset festivaalit ovat yhdistyksen jäsenistössä hyvin edustettuina, rock- ja elokuvafestivaaleista mukana on yhteensä kaksi edustajaa.

Tapahtumajärjestäjien ammatillisesta edunvalvonnasta huolehtii lisääntyvässä määrin matkailu-, hotelli-, ravintola- ja elämyspalvelualan MaRa ry, jonka jäsenenä oli vuoden 2009 lopussa 10 festivaalijärjestäjää. MaRa on itsenäinen työmarkkinajärjestö ja Elinkeinoelämän keskusliiton jäsen.

Valtakunnallisista kulttuurialan edistäjistä ja harrastusmahdollisuuksien järjestäjistä tulee muistaa myös kirkon erilaiset seurakunnat ja piirit.

Syksyllä 2009 perustettu Suomen Arts & Business Ammattilaiset SABA ry edustaa kulttuuria ja liiketoimintaa työssään yhdistäviä asiantuntijoita. Luovan alan agentit ja managerit ry on myös vuoden 2009 vuoden lopulla perustettu uusi alan järjestö, jonka tehtävänä on agentti- ja manageritoiminnan edistäminen Suomessa.

4 Kulttuurialan kolmannen sektorin ideaalityypit

4.1 Haastattelujen toteutus ja ideaalityyppimenetelmä

Ideaalityyppimenetelmän luoneen Max Weberin (1949) mukaan ideaalityyppejä voidaan verrata empiiriseen todellisuuteen rakentamalla tyypit niiden eroavaisuuksien ja samankaltaisuuksien pohjalta ja selittämällä ne kausaalisesti. Tyypit luodaan yksipuolisesti korostetuista näkökulmista. Ne ovat Weberin mukaan abstrakti rakennelma, eikä tavoitteena tai esityksenä olekaan lopullisuus ja täydellisyys vaan todellisuuden ymmärtäminen. Rakennelma on siis utopia, eikä tyyppejä välttämättä löydy todellisuudesta.

Bo Eneroth (1994) kutsuu menetelmää kari-katyyrimetodiksi ja korostaa, ettei tavoitteena ole tutkimuskohteen täydellinen laatujen määrittäminen vaan kohteen keskeisten piirteiden esiin tuominen ja kohteen selkeyttäminen. Enerothilla on kaksi sääntöä tyyppien muodostamiselle: ensiksi niiden täytyy ulkoistaa toinen toisensa selkeästi ja toiseksi niiden täytyy peittää alleen koko materiaali. Tyyppien tulee myös olla totuudenmukaisia eli sellaisia voisi löytyä todellisuudesta.

Tässä selvityksessä haastatellut 16 kulttuurialan kolmannen sektorin toimijaa on jaoteltu kuuteen erilaiseen ideaalityyppiyhdistykseen vastausten perusteella, jotka koskivat yhdistysten kokoa ja toiminnan luonnetta, jäsenistöä, talous- ja tularakennetta, yhteistyötä ja verkostoitumista sekä kehitystarpeita. Haastatteluissa kysyttiin myös yhdistyksen omaa

näkemyistä roolistaan kulttuurikentässä, mutta aihe ei osoittautunut olennaiseksi tyyppiajaotteluun nähden. Tyypeissä ei sivuta toiminnan sisältöä muuta kuin sen luonteen suhteen. Tyypittelyssä sivuutetaan siis kulttuurialan väliset taiteen alojen rajat. Tyypittelyssä on otettu huomioon kaikki kulttuurialan kolmannen sektorin toimijat.

4.2 Kuusi kulttuurialan kolmannen sektorin toimijatyyppejä

4.2.1 Yhdessä toimijat

Yhdessä toimijat on yleishyödyllinen aatteellinen rekisteröity yhdistys, jonka toiminta perustuu vapaaehtoisuuteen. Toiminta on ystävä- tai tuttavapiirien kokoontumisia, joilla on samanlainen kiinnostus toiminnan sisältöä ja sen harrastamista kohtaan. Toiminta on tarkoitettu nimellisen jäsenmaksun maksaneille jäsenille, jotka järjestävät retkiä ja kerhoja talkootyöllä toisilleen. Mukana voi olla muitakin henkilöitä, koska toimintaa ja siihen osallistumista ei tarkkailla tai tilastoida.

Toiminta on mahdollista vapaaehtoistyön ansiosta. Jäsenmaksuilla ja osallistumismaksuilla sekä kunnan antamalla subventoidulla tilavuokralla yhteinen

harrastustoiminta mahdollistuu edullisena. Yhdessä toimijoiden hallituksessa istuu aktiivisin jäsenistö, joilla ei sinänsä ole kiinnostusta hallitustyöskentelyyn, mutta ovat valikoituneet hallitukseen sattuman ja suostuttelun kautta. Yhdistyksellä ei ole yhteistyökumppaneita eikä se kuuluu mihinkään kattojärjestöön, koska toiminta on omaehtoista ja he haluavat pysyä mahdollisimman riippumattomina.

Yhdessä toimijat päivittävät toimintasuunnitelmaa edellisen vuoden pohjalta, mutta muutoksia toimintasuunnitelmaan ei vuosittain juurikaan tehdä. Yhdistys on huolissaan yhteiskunnan muutoksesta ja erityisesti siitä, että kunta on korottanut tilavuokria ja aikoo myös alentaa toiminta-avustusta. Yhdistys pitää kuitenkin toimintaansa tärkeänä, eikä halua muuttaa toiminnan muotoja tai perusteita. Heille kuuluu oikeus harrastaa. Yhdistys toivoo saavansa rahoitusta julkiselta sektorilta tulevaisuudessa enemmän, mutta rahoituksen tulisi olla vastikkeetonta, suoraa tukea heidän harrastustoimintaansa. Mitään muita tuki- tai kehitystarpeita yhdistyksellä ei ole.

4.2.2 Ammattilaisten ohjaamat harrastajat

Ammattilaisten ohjaamat harrastajat toimivat yleishyödyllisenä aatteellisena yhdistyksenä ja sen toiminta on pääosin vapaaehtoista lukuun ottamatta satunnaisia työntekijöitä, joita yhdistyksessä on työllistämistuella juoksevia asioita hoitamassa. Yhdistys on muodostunut kulttuurimuodon ympärille kooten yhteen toisiaan ennestään tuntemattomia ihmisiä. Osa jäsenistä osallistuu toimintaan, osa maksaa jäsenmaksun vain kannatuksen vuoksi. Jäsenet järjestävät kurssuja ja kerhoja, joita ohjaavat ammattilaiset vapaa-ajallaan. Toiminnan tuloksena voi syntyä myös esityksiä, näytöksiä tai näyttelyitä.

Tuloista suurin osa koostuu työllistämistuesta, mikäli vakituinen työllistetty on palkattuna yhdistykseen. Työllistämistuki kuluu palkanmaksuun, joten varsinainen toiminta rahoittuu jäsenten aktiivisen vapaaehtoistoiminnan ansiosta ja jäsen- ja kurssimaksuista. Harrastaminen on jäsenille edullista. Hallitus on aktiivinen ja hallituksessa on mukana myös toiminnan sisällön ammattilaisia. Yhdistys tekee yhteistyötä saman taiteenlajin toimijoiden kanssa alueella, muttei kuulu enää alan valtakunnalliseen järjestöön.

Valtakunnallisesta järjestöstä erottiin, koska kulut olivat suuremmat kuin saadut hyödyt.

Toimintasuunnitelmaa päivitetään edellisten vuosien pohjalta ja suunnitelmaan tulee satunnaisesti muutoksia kurssi- ja kerhotoiminnan mukaan. Toisaalta suunnitelma ei sido yhdistystä vaan asiat tehdään, mikäli ne tarvitsee tehdä. Yhdistyksellä ei ole ajallisia tai taloudellisia resursseja kehittää toimintaansa, mutta muutama aktiivi ajaa yhdistyksen toimintaa ammattimaisempaan suuntaan, jossa kurssien vetäjille maksettaisiin palkkiot. Yhdistyksen sisällä on ristiriitaisia käsityksiä tästä kehityssuunnasta ja siksi asia ei etene jouhevasti. Yhdistyksen tarpeita ovat luottamushenkilö- ja hallitustyöskentelyn kehittäminen ja ohjaajien sisältökoulutus. Yhdistyksen aktiivitoimijat ovat kiinnostuneita myös vertaistuesta eli toivovat että samanlaisessa tilanteessa olevien muiden yhdistystoimijoiden kanssa voisi vaihtaa ajatuksia.

4.2.3 Taiteen tekijät

Taiteen tekijät ovat 4-10 hengen ryhmä, joka toimii yleishyödyllisenä aatteellisena yhdistyksenä. Taiteen tekijät ovat ammattitaiteilijoita ja he hoitavat itse yhdistyksen juoksevat asiat. Heidän maksulliset produktionsa, esitykset tai näyttelyt ulkopuoliselle yleisölle mahdollistavat palkanmaksun tekijöille. Ryhmään ei oteta uusia tekijöitä mukaan kuin harkiten, eikä yhdistyksellä ole muita jäseniä kuin tekijät.

Tulot koostuvat puoliksi pääsylipputulosta ja puoliksi valtion produktioihin kohdistetuista avustuksista. Jäsenet tekevät myös vapaaehtoisesti yhdistykselle töitä, sillä tekijät ovat hyvin omistautuneita ryhmän toiminnalle. Hallitus koostuu ryhmän jäsenistä. Yhdistys ei kuulu valtakunnalliseen kattojärjestöön, mutta tekijät kuuluvat ammattijärjestöihin. Yhdistys tekee yhteistyötä saman alan suomalaisten ja ulkomaalaisten toimijoiden kanssa.

Toimintasuunnitelma on muotoiltu laveasti, mikä mahdollistaa joustavat ja nopeat vastaukset esityksyms. pyyntöihin. Toimintaa ei kehitetä paperilla vaan käytännön kautta. Taiteen tekijät tarvitsivat taloushallinto-osaajaa ja -osaamista sekä yritys yhteistyökoulutusta.

4.2.4 Taiteen opettajat

Taideoppilaitos on yleishyödyllinen aatteellinen yhdistys. Yhdistyksessä ammattilaiset opettavat korvauksella kurssilaisia, jotka ovat yhdistyksen jäseniä. Toimintaa organisoii yhdistyksen palkattu osa-aikainen tai päätoiminen toiminnanjohtaja tai sihteeri. Luottamushenkilöt toimivat vapaaehtoisuuspohjalta ilman korvausta ja vapaaehtoistyöksi voidaan lukea myös palkattujen ammattilaisten ylityöt, josta he eivät ota veloitusta. Jäseniksi tulevat sellaiset henkilöt, jotka kiinnostuvat yhdistyksen tarjoamista kursseista. Kurssit ja opetukset ovat tavoitteellisia ja niillä siirtyään tasolta seuraavalle tasolle. Kurssikauden lopuksi järjestetään esitys, näytös tai näyttely.

Suurin osa tuloista koostuu osallistumismaksuista. Tärkeässä osassa on myös valtion tuntiperusteinen taiteen perusopetusavustus ja kunnan avustus, hankerahoitus sekä tapahtumatuotot. Jäsenmaksut ja kunnan tuki ovat yhteensä pieni tulonlähde. Vapaaehtoistoiminnan avulla järjestetään tapahtumia, jotka ovat hyödyllinen tulonlähde. Tapahtumissa esitellään yleensä jäsenistön toimintaa eri tavoilla. Hallitus on aktiivinen ja osallistuva. Hallituksen jäsenistössä on yhdistyksen toiminnalle tärkeitä osaajia mukana, jotka vapaaehtoisesti auttavat operatiivisia toimijoita. Yhdistys järjestää yhteistyössä muiden alueen kolmannen sektorin toimijoiden kanssa tapahtumia ja osin kurssitkin tehdään yhteistyössä muiden kulttuuritoimijoiden kanssa. Taideoppilaitos kuuluu taidelajin kattojärjestöön.

Toimintasuunnitelmaa päivitetään aktiivisesti ja tavoitteena on tehdä syvempää strategiatyötä tulevaisuudessa. Pääsy valtion tuntiperusteisen avustuksen piiriin on mahdollistanut pidemmän tähtäimen suunnittelun. Aika ja resurssit eivät vielä riitä strategiatyöhön, koska toiminnanjohtajan/sihteerin työ- ja vapaa-aika täyttyy muutenkin yhdistyksen pyrittämisestä. Yhdistys tarvitsee luottamushenkilöille ja toiminnanjohtajalle/sihteerille yhteistä koulutusta hallitustyöskentelystä, koulutusta taloushallinto- ja verotusasioissa, sisältökoulutusta ohjaajille ja opettajille, rahoitusneuvontaa ja palvelujen tuotteistamiskoulutusta.

4.2.5 Kulttuurin tuottajat

Kulttuurin tuottaja on yleishyödyllinen aatteellinen yhdistys, jonka sisällä on erotettu yleishyödylliset toimet ja elinkeinonharjoittamistoimet toisistaan. Luottamushenkilöiden panosta lukuun ottamatta kaikki toiminta tehdään palkattujen ammattilaisten avulla. Varsinainen toiminta perustuu freelancereiden laajaan verkostoon, josta löytyy osaajia tarvittaviin esityksiin, tapahtumiin, kursseihin, julkaisuihin ja koulutuksiin. Vakituksena työskentelee noin viisi henkilöä hallintotehtävissä. Yhdistyksen tarkoitus ei ole kerätä jäseniä tai tehdä jäsenoimintaa, mutta kannatusjäseneksi voi jokainen liittyä. Ammattilaiset esiintyvät korvausta vastaan asiakkaille ja ammattilaiset kouluttavat ammattilaisia. Toiminnassa yhdistyy harrastaminen ja bisneksen tekeminen.

Yhdistys rahoittaa toimintaansa osallistumismaksuilla ja yhteistyösopimuksilla kunnan sivistystoimen kanssa. Yhdistys järjestää iltapäiväkerhotoimintaa, päiväkotiaktiviteetteja ja aikuisten ammattilaisten koulutusta ja näytöksiä. Lisäksi järjestö saa kolmasosan tuloistaan julkiselta taholta. Jäsenmaksut eivät ole yhdistykselle olennainen tulonlähde. Hallituksessa on monenlaisia osaajia ja he ohjaavat yhdistyksen toimintaa vapaaehtoisesti, mutta eivät juuri osallistu varsinaiseen toimintaan. Yhdistys tekee laajasti yhteistyötä alueen julkisen ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. Lisäksi sillä on ystävyysvierailuja ja yhteistyötoimia muiden suomalaisten saman alan toimijoiden kanssa. Toiveena olisi, että kunta ottaisi yhteyttä myös yhdistykseen päin tarvitessaan palveluita.

Strategiatyötä on tehty pidemmällä tähtäimellä muutamia vuosia sitten, mutta tällä hetkellä se odottaa päivittämistä. Rahoituksesta ei ole varmuutta kuin vuodeksi kerrallaan, joten pitkän tähtäimen strategiaprosesseihin ei kannata lähteä. Yhdistys on kiinnostunut hanketoiminnasta, mutta osaaminen tai likviditeetti ei riitä EU-hankkeisiin. Yhdistys kaipaa hankeneuvontaa, koulutusta muuttuvien yhteiskunnan ansaintamahdollisuuksien hyödyntämisestä, markkinointi- ja myyntikoulutusta, koulutusta kansainvälistä vaihtoa varten ja koulutusta yhteistyöhön julkisten toimijoiden kanssa.

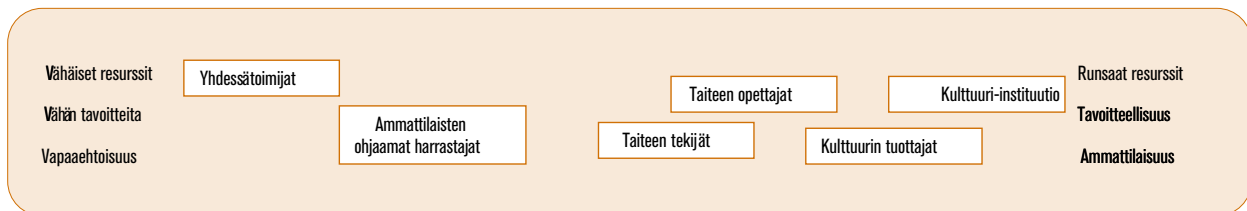
4.2.6 Kulttuuri-instituutio

Kulttuurilaitos toimii yleishyödyllisenä yhdistyksenä, mutta sen rinnalle on perustettu myös kannatusyhdistys tai -säätiö ja osakeyhtiö. Varsinaisella yhdistyksellä ei ole henkilö- tai yhteisöjäseniä. Kannatusyhdistys/säätiössä on jäsenenä yhteisöjä ja henkilöjäseniä ja sitä kautta kerätään varoja varsinaisen yhdistystoiminnan kehittämiseen. Osakeyhtiössä on elinkeinotoiminta, joka tuottaa voittoa. Voitot kuitenkin käytetään varsinaisen yhdistystoiminnan kehittämiseen. Kaikki toiminta tapahtuu ammattilaisten tekeminä. Kulttuurilaitoksessa voi työskennellä kymmeniä vakituksia työntekijöitä sekä lisäksi hanketyöntekijöitä. Eri alojen freelancereita käytetään myös aktiivisesti hyväksi. Luottamushenkilöille ei makseta toimistaan palkkaa, mutta heille korvataan matka- ja muut kulut.

Toiminta koostuu monipuolisesti tapahtumista, kursseista, esityksistä ja näyttelyistä sekä konsultatiosta, joiden osallistumismaksuista kannatusyhdistyksen jäsenet saavat pienen alennuksen. Suurin osa osallistujista on kuitenkin muita kuin jäseniä. Kulttuurilaitos voi jakaa avustuksia ja stipendejä alan toimijoille. Osallistumismaksut ja muut vas-

tikkeelliset tuotot tuovat kulttuurilaitokselle 30 % sen tuloista, hanketyö 30 % ja kunnan sekä valtion (okm) avustukset tuovat 40 % tuloista. Yhdistyksen taloutta ja toimintaa valvoo aktiivinen hallitus, joka on valittu tarkkaan yhdistyksen tarpeiden mukaan toisiaan täydentäväksi. Hallitus toimii yhdistyksen työntekijöiden sparraajana heidän osaamisalueidensa mukaan. Yhdistys tekee laajaa yhteistyötä julkisen, yritys- ja kolmannen sektorin kanssa. Lisäksi yhdistyksellä on kansainvälisiä kumppaneita, joiden kanssa harjoitetaan vaihtoa ja yhteistoimintaa. Kulttuurilaitoksessa työskentelevät ovat liittyneet ammattilaisia etuja valvoviin järjestöihin ja kulttuurilaitos on myös alan etuja valvovassa työnantajajärjestössä jäsenenä. Kulttuurilaitos on mukana myös alan kansainvälisessä järjestössä.

Strategiatyötä on tehty pidemmällä tähtäimellä ja sitä tarkastetaan vuosittain säännöllisesti luottamushenkilöiden ja työntekijöiden yhteistapaamisissa. Yhdistys kaipaa laki- ja sopimusasianeuvontaa monenlaisissa kysymyksissä, mutta hankkii neuvontaa jo esimerkiksi hanketoiminnan kautta konsulteilta. Tarpeita on myös jatkuvasti talousosaamisen päivittämiseen, koska yhdistys-säätiö-osakeyhtiö -malli luo omat laajat haasteensa.

Kuvio 13. Ideaalityypit jakautuen resurssien, tavoitteellisuuden ja ammattilaisuuden suhteen. Kuvan tarkastelu on tehty liiketoiminnan näkökulmasta.

5 Johtopäätöksiä

5.1 Valtakunnallinen järjestäytyminen

Kuten edellä jo useasti on mainittu, voidaan näidenkin tulosten osalta sanoa, että kulttuurialan kolmas sektori on monisyinen ja -jakoinen. Jokaisella taiteen- alalla on omanlainen valtakunnallinen rakennelma- sa, joista on erotettavissa kolme tasoa: ammatillaiset, harrastajat ja lapset. Nämäkin osin limittyvät järjes- tökohtaisesti päällekkäin. Lisäksi kaksi kieltä erottaa järjestöjä toisistaan myös alojen sisällä². Poliittinen jako vasemmiston ja oikeiston kesken näkyy edelleen teatterialalla, mutta muissa yhteyksissä poliittiset kaiut ovat kulttuurialalla vaimenemassa.

Valtakunnallisten järjestöjen toiminta on hyvin henkilö- ja vetäjäkeskeistä. Useita toiminnan muu- toksia on ollut havaittavissa vetäjien vaihtumisen yhteydessä.

Haaste 1.

Kulttuurialan toimijoiden mielestä ala on järjes- täytynyt sekavasti, eikä suurimmalla osalla ole käsi- tystä eri alojen valtakunnallisesta järjestäytymisestä. Tähän on syynä alan pirstaleisuus ja monitahoisuus sekä ”taiteilijoiden tapa” tehdä asioita. Alaa on myös tutkittu vähän.

Haaste 2.

Kentän hajanaisuus ja toiminnan moninaiset ta- sot tekee kehittämistoiminnot haasteellisiksi, koska kulttuurialalla ei ole yhteistä tiedotuskanavaa eikä laatumittareita.

5.2 Ruohonjuuritason toiminta

Ruohonjuuritasolla voidaan toimijoita erotella aina- kin vapaaehtoisuuden ja ammatillisuuden, jäsentoi- minnan ja ulkopuolisille tarjottavan toiminnan, tu- lorakenteen ja verkottumisen suhteen kuten luvusta neljä voi tarkemmin lukea. Luottamushenkilöt eivät saa juuri missään yhdistyksessä korvausta työstään, mutta vapaaehtoisuuden muu määrä vaihtelee yhdistyskohtaisesti kaikkien töiden vapaaehtoisesti tekemisestä täysin palkattuun malliin. Yhdistyksen sisällä toiminta on selkeintä silloin, kun se on joko täysin vapaaehtoista tai palkattua. Kaikki muodot va- paaehtoisuuden ja palkatun väliltä aiheuttavat tavalla tai toisella ristiriitaisuuksia: kuka tekee mitäkin ja milloin palkattuna ja palkatta. Näissä välimuodois- sa palkatut toimijat joutuvat usein kohtuuttoman työtaakan alle, koska vapaaehtoisille jää ideointi ja

² Poikkeuksena tästä on käsityöala, jossa Taito Groupin alla toimivat alueelliset yhdistykset edustavat sekä suomen- että ruotsinkielisiä ja kaikkia kolmea tasoa ammatillisista ja harrastajista lapsiin. Taito Groupissa ammatillaiset eivät sinänsä ole järjestäytyneet Taito-yhdistysten alle, vaan ovat enemmänkin toiminnan kohteina.

itsensä toteuttaminen ja varsinaiselle henkilökunnalle käytännön toteutus. Välimuodon yhdistyksissä harvoin päästään suunnittelemaan toimintaa pidemmällä tähtäimellä, koska yksinkertaisesti suunnitteluun ei ole aikaa eikä muitakaan resursseja.

Toiminnan organisoitumismallit ovat myös moninaiset. Pienet yhdistykset tarjoavat toimintaa yleensä vain jäsenistölleen ja suuremmilla ei välttämättä ole jäsenistöä lainkaan vaan toimintaa tarjotaan ulkopuolisille maksua vastaan.

Tulorakenteessa on nähtävillä kaiken kokoisilla yhdistyksillä kuntien roolin vähentyminen. Toisaalta kuntien vaatimukset palvelunlaadun suhteen ovat lisääntyneet niin harrastus- kuin ammattilaistoimijoita kohtaan. Kuntien aloitteellisuutta kaivataan erityisesti iltapäiväkerhojen ja koulutoiminnan yhteistyön suhteen. Lisäksi yhdistykset toivovat kunnilta pitkäjänteisyyttä kulttuuripalveluiden tukemisessa: se mikä edeltä annetaan kulttuuripalveluille, voi jälkikäteen vähentää mm. sosiaali- ja terveystenonja. Asia on laajasti otettu jo huomioon mm. Hanna-Liisa Liikasen opetusministeriölle tekemässä Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia - ehdotuksessa toimintaohjelmaksi 2010–2014 (Liikanen 2010).

Yhdistysten toiminnan rahoituksessa ovat kasvussa osallistumismaksujen osuudet. Hanketyö on koulutullisen vähäistä, koska ne asettavat mm. taloudellisia ja hallinnollisia haasteita osallistujille. Varsinkin EU-hankkeisiin osallistumiseen vaaditaan suurta kassaa, jota kulttuuritoimijoilta ei löydy, sekä resursseja byrokratiasta selviämiseen, mikä sekin on kulttuuriyhdistyksillä vähäistä. Huolestumista kentällä aiheuttaa se, että valtakunnassa iso osa hankkeista näyttäisi pyörivän ammattikorkeakoulujen kautta.

Toimijat ovat verkottuneet alalla moninaisesti, mikä näkyy myös erilaisten katto- ja valtakunnallisten järjestöjen olemassa olost ja toiminta-akseleista. Kehittymissuuntana on poikkitaiteellisuus ja rajaitojen alentuminen niin suurilla kuin pienilläkin toimijoilla. Eri genrejen edustajat tekevät yhteistyötä toistensa kanssa ja rahan puute luo uutta: toimijat ovat pakotettuja tekemään yhdessä ja pienillä resursseilla, mikä voi luoda innovatiivisia ja kekseliäitä tuotoksia. Kansainvälinen verkottuminen on myös ominaista alalle, eikä vain Euroopan laajuisesti vaan aidon globaalisti.

Lähes kaikilla kulttuurialoilla tuli esiin valmistuvien ammattilaisten määrän valtava kasvu. Tämä merkitsee harrastajille hyvää koulutusta, koska ohjaajia ja opettajia on paljon tarjolla, mutta toisaalta kilpailu alalla lisääntyy ja toiminnan kehittämiseen täytyy panostaa entistä enemmän yhdistysten tulojen turvaamiseksi. Ammattilaispuolella taas edunvalvontaan tulee uudenlaisia haasteita suuren työttömyyden takia. Kilpailu kovenee myös ammattilaisilla, koska esim. apurahojen määrä ei kasva suhteessa koulutettujen määrään.

5.3 Kulttuurialan tarpeet

Kehittämistarpeet vaihtelevat yleensä sen suhteen, kuka yhdistyksessä taidetta tekee eli onko hän ammattilainen - tuotteita tehdään suurempien yleisöjen saavutettavaksi, harrastaja - itseään toteuttava jäsen vai ovatko lapset mukana toiminnassa. Yleisesti ottaen alalta puuttuvat kehittämistyökalut, joita yrityspuolelta löytyy laajasti erilaisista hautomopalveluista jalostamoneuvontaa, koulutuksiin ja muihin yritysneuvontapalveluihin. Kulttuurialalta puuttuvat myös koko alalla toimivat kehittäjät.

Haaste 3.

Kehittämistarpeet eroavat ratkaisevasti riippuen järjestön toiminnan luonteesta; onko yhdistyksen tarkoitus tarjota harrastemahdollisuuksia / itsensä toteuttamista jäsenilleen vai onko yhdistyksen tarkoitus saattaa tai tuottaa ammattilaisten toteuttamia kulttuuripalveluja / -tuotteita suuremman yleisön saavutettavaksi

Haaste 4.

Kulttuurialalle koulutetaan runsaasti ammattilaisia, mutta työllistymistä vaikeuttavat työpaikkojen vähäisyys suhteessa valmistuviin, vapaaehtoinen tekemisen perinne ja liiketoiminnallisen osaamisen sekä yrittäjähenkisyyden puute. Lisäksi määräaikaiset työsuhteet ovat alalla hyvin yleisiä. Työntekijän motivaation ja sitoutumisen kannalta olisi tärkeää saada työsuhteita muutettua vakituisiksi.

5.3.1 Ammatilaiset

Ammattilaisten ongelma on se, ettei nykyinen rahoitusrakenne, joka keskittyy pitkälti tuotanto- ja rahoittavaan projektirahoitukseen, mahdollista yleisesti toiminnan kehittämistä. Pitkällä aikavälillä ei ammattilaistoimijoiden mukaan kannata tehdä suunnitelmia, koska rahoituksesta ei ole mitään varmuutta. Liiketoiminnan kehittämiseen ei myöskään ole juuri osaamista. Toimijoiden osaaminen on taiteenalan vahvaa sisältö- ja yhdistystoimintaosaamista ja liiketoiminnan kehittäminen vaikuttaa aatteellisesti alkaneelle toiminnalle jopa väärältä kehitysmuodolta.

Vähitellen on alettu havahtua näkemään mahdollisuudet, mitä yhdistyksellä olisi ”myytävänä”. Yhteistyö julkisen ja erityisesti yksityisen sektorin kanssa vaatii myös kehittämistä. Yritysyhteistyölle toimijat ovat niin pieniä, etteivät yritykset ole kiinnostuneita kuin tapauskohtaisesti ostamaan näiden palveluita. Yritykset ovat tottuneet hakemaan taiteen ammatilaiset eri reittejä, eivät niinkään kolmannen sektorin kautta ja lisäksi taiteen ammatilaisten käyttö on vielä hyvin marginaalista edes suurissa suomalaisissa yrityksissä.

Monipuolinen tuotteistamis-, talous- ja henkilöstöhallinto-, viestintä-, markkinointi- ja myyntikoulutus, kansainvälisen toiminnan ja yritys- sekä julkisten toimijoiden yhteistyökoulutukset, hankeneuvonta, laki- ja sopimusasianeuvonta ovat olennaisia tarpeita ammatilaisten keskuudessa kulttuurialalla. Näillä sisällöillä koulutusta ja tukipalveluita tarvittaisiin.

Kehittämistarve 1.

Etenkin ammatilaisten työllistäjinä toimivilla yhdistyksillä keskeinen ongelma on tuotantoon keskittynyt rahoitus – kehittämiseen ei ole minkäänlaista rahoitusta.

Kehittämistarve 2.

Ammattilaistoimintaan keskittyneissä yhdistyksissä on usein keskeistä ammatilaisten edunvalvojana toimiminen, mikä hämärtää kuvaa kentästä kulttuuripalvelujen tarjoajana toimimisen näkökulmasta.

Kehittämistarve 3.

Suoraan toimijoille suunnattuja tuki- ja neuvontapalveluita kaivattiin. Moni koki esimerkiksi pitkäkestoisiin kursseihin ja koulutukseen osallistumisen ajankäytöllisesti hankalana sekä hyödyttään vähäisenä.

Kehittämistarve 4.

Monet – varsinkin toiminnaltaan hieman suuremmiksi kasvaneet – kaipasivat apua ja neuvontaa yleisiin toiminnan pyörittämiseen liittyviin kysymyksiin kuten henkilöstöhallintoon ja talouteen.

Kehittämistarve 5.

Myös myyntiin, markkinointiin ja viestintään (näkyvyyteen) liittyviin asioihin kaivataan apua.

5.3.2 Harrastajat

Harrastajien haasteena on erityisesti perinteisillä taiteenaloilla mm. käsitöissä, kuvataiteessa ja musiikissa jäsenistön uusiutuminen. Yhdistykset etsivät keinoja jäsenistön nuorentamiseen, jotta toiminta voisi jatkua. Yleensä luottamustoimiin on vaikea saada sitoutettua henkilöitä. Hallituksen jäsenillä on suuri henkilökohtainen vastuu yhdistyksen toiminnasta ja lisäksi hallitustyöskentelyn vievästä ajasta kilpailevat muutkin elämän osa-alueet. Uusien yhdistysten haasteena on toiminnan jatkuvuus ensimmäisen kierron jälkeen, kuinka mukaan saadaan houkutelua samasta asiasta innostunutta uutta porukkaa.

Harrastajakentän tarpeena on turvata yhdistykselle elinolot ja edullisuus, jotta kaikilla olisi mahdollista tulla harrastamaan. Tarpeena on siis kansalaistoiminnan turvaaminen Suomessa.

Kulttuurialan harrastajatoimijoille tärkeää olisi hallitustyöskentelyohjaus, taloushallinto- ja verotuskoulutus sekä palvelujen tuotteistamiskoulutus. Eri tavoin tulisi turvata myös mahdollisuus ottaa palkallisia työntekijöitä yhdistykseen, jotta toimijoiden taakka vähentyisi.

Kehittämistarve 6.

Harrastustoimintaan keskittyneissä yhdistyksissä suurimpana kehittämistarpeena on jäsenkunnan uusiutuminen ja nuorten mukaan saaminen.

5.3.3 Lapset

Lasten kulttuuritoiminnassa merkittävänä näytti olevan taiteen perusopetuksen piiriin pääseminen, jolloin toiminnan rahoitus turvautuu seuraaville vuosille. Koulujen, päiväkotien, taiteen perusopetusta sekä muuta kerhotoimintaa tarjoavien oppilaitosten ja yhdistysten roolit ja toimintatavat vaihtelevat paikkakunnittain.

Kehittämistarve 7.

Taiteen perusopetuksen, iltapäiväkerhotoiminnan, päiväkotien sekä koulujen roolit tulisi miettiä uudelleen. Yhdistyksillä on asiantuntemusta, jota eivät koulut ja päiväkerhot laajasti hyödynnä.

6 Toimenpide-ehdotukset

Tutkimus ja sertifiointit

1. Koska kulttuurialan kolmannen sektorin kenttä on niinkin monisyinen ja -tahoinen tarvittaisiin lisää tutkimusta. Ottaen huomioon suuret erot eri kulttuurinaloilla, tarvittaisiin tarkempia alakohtaisia selvityksiä kolmannen sektorin toiminnan luonteesta, verkottumisesta, laajuudesta, järjestäytymisestä ja kehittämisen haasteista. Lisäksi olisi syytä tehdä tutkimusta alueellisista eroista kulttuurialan sisällöissä ja markkinoissa. Samalla olisi syytä kartoittaa eri kulttuurimuotojen menestyksen syistä esim. Jyväskylän harrastajateatterikentän kukoistus 1990-luvulla, suomalaisen valokuvataiteen kansainvälinen nousu 1990-luvun lopusta lähtien jne.

2. Alalle tarvitaan sertifiointeja. Kulttuuriala on laaja ja pirstaleinen, laatu on hyvin erilaista eri toimijoiden palveluissa ja tuotteissa. Kulttuurialan kolmatta sektoria ei pitäisi katsoa kokonaisuutena, koska taso- ja toimintaerot ovat niin suuret riippuen siitä minkä tyyppinen toimija palveluja toteuttaa. Tämä olisi erityisen tärkeää kun kolmannelle sektorille ollaan siirtämässä vastuuta eri palveluiden tuottamisesta, mutta laatusertifiointia ei tapahdu.

Osaamisen kehittäminen

3. Kulttuurialan kolmannelle sektorille tarvitaan systemaattinen malli samankaltaisille kehittämisinstrumenteille kuin on yrityspuolella esim. jalostamo-

neuvonta, koulutukset ja hautomot. (Tästä lisää keväällä 2010 ilmestyneessä selvityksessä kulttuuri-, nuoriso- ja liikunta-alojen kolmannen sektorin hyvinvointipalveluiden tuki-, neuvonta- ja hautomomalleista, Kosonen 2010). Jatkotoimenpiteenä olisi syytä toteuttaa alan asiantuntijakartoitus, jotta alan kehittämistoimissa olisivat mukana yhdistystoimintaan, liiketoimintaan ja eri sisältöihin perehtyneet ammattilaiset

4. Yhdistystoimijoiden vertaistukitapaamisten järjestäminen, jossa samojen haasteiden parissa työskentelevät pääsisivät sparraamaan toinen toisiaan.

5. Koulutusta joustavalla tavalla erilaisiin osaamistarpeisiin esim. kiertävien managereiden avulla, jotka toimisivat esim. kattojärjestön alla ja kiertäisivät aluejärjestöissä auttamassa toiminnan kehittämisessä, hankehakemuksissa jne. Tuottaja- ja manageriportaan vahvistaminen kautta linjan olisi tarpeen kulttuurikentällä.

Työllistäminen

6. Kulttuurialan merkittävästi kasvanut koulutus on myös tuottanut ongelmia alan valmistuneiden työllistämisessä. Liikunnan puolelta olisi hyödynnettävissä hyviksi todettuja konsepteja yhdistystoiminnan kehittämiseksi kulttuurin puolelle. Esim.

Työhön kutsu -projektia voisi kokeilla myös kulttuuriyhdistyksiin, näin voitaisiin nuorten työllistämisen lisäksi saada ukkoutuviin ja akkautuviin yhdistyksiin nuorta näkökulmaa sekä ideoita nuorten rekrytoimiseksi toimintaan laajemminkin.

Rakenteet ja rahoitus

7. Tarvitaan ketteriä ja ohuella byrokratialla toimivia rahoitusmalleja. Hankekehittämisessä tulisi luoda pienillekin toimijoille sopivia rahoitusinstrumentteja siten, etteivät kehittäjäorganisaatiot kerää hankkeista suurinta taloudellista ja toiminnallista hyötyä. Tarvitaan pidempiaikaisia rahoitusmalleja yhdistysten toiminnan pysyvyyden ja pidempiaikaisen työsuhteiden varmistamiseksi.

8. Eri hallinnonalojen välistä yhteistyötä tulisi voimistaa. Esimerkiksi kulttuuri-, liikunta- ja nuori-soaloille kohdistuvat toimet toisivat synergiaetuja vrt. Kolmas lähde -hanke.

Lähteet

Kirjallisuus

- Alanen, Aku. (2009) Miljardin klusteri - kasvu keikoilla ja peleissä. Tieto&trendit 4-5/2009.
- Eneroth, Bo. (1994) Hur mäter man "vackert"? Grundbok i kvalitativ metod. 5.
- Heikkala, Juha. (2009) Johdatus liikuntakulttuuriin. Suomen Liikunta ja Urheilu SLU ry.
- Heikkala, Juha & Koski, Pasi.(2000) Järjestöt kolmen merkitysulottuvuuden - vapaaehtoisuuden, valtion ja markkinoiden -leikkauspisteessä. Itkonen, Hannu; Heikkala, Juha; Ilmanen, Kalervo & Koski, Pasi. Liikunnan kansalaistoiminta - muutokset, merkitykset ja reunaehdot. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu nro 152.
- Kaunisharju, Kirsi.(2009) Luova maaseutu - luovan talouden ja kulttuurin kehittäminen maaseudulla. Opetusministeriön julkaisuja 2009:25.
- Koski, Pasi & Heikkala, Juha. (1998) Suomalaisten liikuntaorganisaatioiden muutos - Lajiliitot professionaalistumisen prosessissa. Jyväskylän yliopisto. Liikunnan sosiaalitieteiden laitos, Tutkimuksia no 48. Jyväskylä 1998.
- Kosonen, Hanna. (2010) Selvitys kulttuuri-, nuoriso- ja liikunta-alojen kolmannen sektorin hyvinvointipalveluiden tuki-, neuvonta- ja hautomomalleista. Kolmas lähde -hanke 2010.
- KPMG. (2009) Kolmannen sektorin hyvinvointipalveluiden tuottamisen juridisia ja verotuksellisia kysymyksiä koskeva selvitys kulttuuri-, liikunta- ja nuorisotyön alueilla. Kolmas lähde - Kulttuuri-, liikunta ja nuorisoalojen kolmas sektori hyvinvointipalveluiden tarjoajana 2009.
- Liikanen, Hanna-Liisa. (2010) Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia -ehdotus toimintaohjelmaksi 2010-2014. Opetusministeriön julkaisuja 2010:1.
- Opetusministeriö. (2009a) Kulttuuri - tulevaisuuden voima. Taustaselvitys kulttuurin tulevaisuus selontekoa varten. Opetusministeriön julkaisuja 2009:58.
- Opetusministeriö. (2009b) Opetusministeriön hallinnonalan kansalaisjärjestöstrategia, luonnos 30.11.2009.
- Opetusministeriö. (2009c) Suomen kulttuuri eurooppalaisessa vertailussa. Opetusministeriön politiikka-analyysjä 2009:5.
- Opetusministeriö. (2010) Kulttuuri - tulevaisuuden voima. Toimikunnan ehdotus selonteoksi kulttuurin tulevaisuudesta. Opetusministeriön julkaisuja 2010:10.
- Pöyhönen, Eveliina; Hänninen, Esko; Merenmies, Jaana; Lilja, Inka; Kostilainen, Harri & Mankki, Jussi. (2010) Sosiaaliset ja yhteiskunnalliset yritykset. Uuden talouden edelläkävijöitä? Yhteinen Yritys -hanke. Työ- ja elinkeinoministeriö.
- Siisiäinen, Martti & Kankainen, Toimi. (2002) Järjestötoiminnan kehitys ja tulevaisuudennäkymät Suomessa s. 91-138, 2002. Teoksessa Suomalaiset osallistujina, Katsaus suomalaisen kansalaisvaikuttamisen tilaan ja tutkimukseen. Oikeusministeriön julkaisu 2009:2.
- Taalas, Saara L. (2009) Kohti hybriditalouden haastetta. Keskustelua Luovasta taloudesta Suomessa. TEM 2009.
- Weber, Max. (1949) The Methodology of Social Sciences. The Free Press, New York.

Haastattelut

Valtakunnalliset järjestöt

- 16.12.2009 Suomen Musiikkioppilaitosten liitto ry, Musiikkineuvosto, Suomen Taideopetuksen liitto, tj/pj Timo Klemettinen
- 17.12.2009 Finland Festivals ry, toiminnanjohtaja Kai Amberla
- 18.12.2009 Käsi- ja taideteollisuusliitto Taito ry, toiminnanjohtaja Marketta Luutonen
- 18.12.2009 Suomen harrastajateatteriliitto ry, toiminnanjohtaja Merja Laaksovirta (puh.haastattelu)
- 21.12.2009 Suomen taiteilijaseura, toiminnanjohtaja Petra Havu
- 8.1.2010 Teatterikeskus ry, toiminnanjohtaja Maaria Rantanen
- 11.1.2010 Rakennusperinteen ystävät ry, toiminnanjohtaja Katariina Entonen (puh. haastattelu)
- 13.1.2010 Suomen Sinfoniaorkesterit ry, toiminnanjohtaja Aila Sauramo
- 14.1.2010 Kalevan Nuorten liitto, toiminnanjohtaja Ulla Konttinen (puh. haastattelu)
- 15.1.2010 SuLaSol ry, toiminnanjohtaja Virpi Häyrynen (puh. haastattelu)
- 15.1.2010 Seitsemän hunnun tanssi ry, toiminnanjohtaja Sanna Kaita (puh. haastattelu)
- 15.1.2010 Suomen Elokuvakertojen Liitto, varapuheenjohtaja Jouko Hannu (puh. haastattelu)
- 21.1.2010 Nuorisosirkusliitto ry, Sirpa Numminen (puh. haastattelu)
- 1.2.2010 Muu ry, toiminnanjohtaja Timo Soppela, (puh. haastattelu)
- 8.2.2010 Sirkuksen tiedotuskeskus, Tomi Purovaara
- 8.2.2010 CIRKO-uuden sirkuksen keskus ry, toiminnanjohtaja Tomi Purovaara
- 1.2.2010 Joutsenten reitti ry, Satakunnan alueellinen kehittämissyhdistys, toiminnanjohtaja Petri Rinne, (puh. haastattelu)
- 2.2.2010 Kassandra ry, toiminnanjohtaja Ritva Siikala
- 4.2.2010 Joensuun Popmuusikot ry, toiminnanjohtaja Markku Pyykkönen, (puh.haastattelu)
- 5.2.2010 Napapiirin kyläyhdistys Sonka ry, Leena Aspegrén, (sähköpostikysely)
- 8.2.2010 Taidekoulu Hyrrä, tanssi, teatteri ja sirkus, toiminnanjohtaja Kira Boesen-Muhonen
- 9.2.2010 Hämeenkyrö Seura ry, puheenjohtaja Esa Koivunen, (puh.haastattelu)
- 9.3.2010 Improvisaatioteatteri Stella Polaris ry, toiminnanjohtaja Kaarina Etto (puh. haastattelu)
- 17.3.2010 Tampereen taiteilijaseura ry, toiminnanjohtaja Arja Moilanen (sähköpostikysely)

Muut:

- 7.12.2009 Projektipäällikkö Petri Sirviö, Oulu 15 -hanke
- 17.2.2010 Kansalaistoiminnan ja yhteiskunnan tutkimuksen professori Martti Siisiäinen, Jyväskylän yliopisto
- 15.3.2010 Projektipäällikkö Tomi Kuusimäki, Art360-hanke, Satakunnan ammattikorkeakoulu
- 16.3.2010 Yhdistysrekisterin johtaja Kari-Pekka Helminen, Patentti- ja rekisterihallitus

Paikallistoimijat:

- 13.1.2010 Vantaan sanataidekouluyhdistys ry, Aulikki Rundgren (puh.haastattelu)
- 18.1.2010 Österbottens hantverk rf, Anna-Maija Bäckman (puh.haastattelu)
- 18.1.2010 Oulun NMKY:n kuoro, Reijo Niemelä (puh. haastattelu)
- 25.1.2010 Kotkan taideseura ry, Heikki Pohjamo, (puh. haastattelu)
- 26.1.2010 Kameraseura Vastavalo ry, Anu Kosonen (vastasi sähköpostitse valikoituihin kysymyksiin)
- 26.1.2010 AdAstra teatteri, toiminnanjohtaja Elina Pyörälä, (puh.haastattelu)
- 28.1.2010 Voimaa ilosta ry, pj. Timo Aaltonen, (puh. haastattelu)

Liitteet

Haastattelukysymykset

Perustiedot

1. Mikä on järjestönne toiminnan tarkoitus?
2. Entä perustamisvuosi?
3. Miten kuvailisit hallitustyöskentelyä, ketä hallituksessa istuu?

Jäsenistö

4. Keitä on järjestönne jäseninä?
  - a) kuinka paljon henkilöjäseniä järjestössänne on? minkälainen ikärakenne jäsenistössä on? entä sukupuolijakauma?
  - b) onko järjestöllä järjestöjäseniä tai muita yhteisötahoja jäseninä?
5. Minkälaisia palveluja tarjoatte jäsenillenne?
6. Miksi järjestöön liitytään ja toisaalta miksi ei liitytä?
7. Minkälainen on järjestön tyypillinen jäsen ja miten hän /se osallistuu järjestön toimintaan?
8. Mitä muutoksia jäsenistön toiminnassa on viime vuosina tapahtunut?
9. Mitä muutoksia on odotettavissa lähitulevaisuudessa jäsenistön toiminnassa?
10. Miten huolehditte jäsenkunnan uusiutumisesta, onko teillä vaarana ukkoutuminen ja akkautuminen?

Talous/tulorakenne

11. Mistä koostuvat järjestönne tulot prosentuaalisesti?
  - a) avustukset (valtio / kunta)
  - b) jäsenmaksut
  - c) myynti- tms. Tulot
  - d) lahjoitukset
  - e) pääomatulot
  - f) muut tulot
12. Millaisia muutokset tulorakenteessa on tapahtunut viimeisten 5 vuoden aikana?
13. Millaiset näkymät ovat tulevaisuuden tulorakenteen suhteen?
14. Kuinka suuri merkitys järjestössänne on vapaaehtoistyöllä?
  - a) toiminnassa: (esim. arvio hlö / tuntia / viikko)
  - b) hallinnossa (eli onko vakituista henkilökuntaa)

15. Toimiiko järjestö yleishyödylliseltä vai voittoa tavoittelevalta pohjalta? Onko järjestön rinnalla toimimassa muuta tahoa esim. säätiötä, toista yhdistystä tai yritystä? Toimivatko nämä yleishyödylliseltä vai voittoa tavoittelevalta pohjalta?
16. Onko järjestöllä suunnitelmia toisen muotoisen toiminnan aloittamisesta järjestötoiminnan sisällä tai rinnalla?

Yhteistyö ja verkostoituminen

17. Millaista yhteistyötä ja verkostoitumista järjestöllä on muiden järjestöjen kanssa?
18. Miten järjestöt haluaa kehittää yhteistyötään kuntien ja yritysten kanssa, nähdäänkö tälle tarvetta?
19. Onko teillä hankemuotoista toimintaa: teettekö sitä itse (ts. rahoitatteko toimintaa osin hankkeilla) tai teettekö hankkeita yhteistyönä?

Kehitystarpeet

20. Kohtaavatko teidän mielestä mahdollisen ”kattojärjestön” strategiat ja jäsenjärjestöjen toimintasuunnitelmat?
21. Millaisena näette itsensä kulttuuripalvelujen tuottajana, onko järjestöllänne palvelujentuotantoon edellytyksiä?
22. Minkälaista tuki/neuvonta/hautomopalvelua tarvitsette? Onko tarvetta saada lisää työllistettyjä?
23. Minkälaisia kehitystarpeita teidän järjestöllänne on tulevaisuudessa?
24. Onko järjestöllänne toiminnan kehittämissuunnitelmaa tulevaisuudelle tehtynä?
25. Jos on, mikä on tavoitteena kehittämiselle ja mitkä ovat toimenpiteet?

Rooli kulttuurikentässä

26. Miten näette järjestönne sijoittuvan kulttuurikenttään nyt ja tulevaisuudessa?
27. Olisiko tarvetta kulttuurialan organisoidumpaan järjestäytymiseen?
28. Mitä trendejä on nähtävissä kulttuurialan kolmannella sektorilla?

Opetusministeriön julkaisuja -sarjassa vuonna 2010 ilmestyneet

1 Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia – ehdotus toimintaohjelmaksi 2010–2014	10 Kulttuuri – tulevaisuuden voima; Toimikunnan ehdotus selonteoksi kulttuurin tulevaisuudesta
4 Luonnontieteiden, lukemisen ja matematiikan osaamisen arviointi. PISA 2006 -VIITEKEHYS	12 Kultur – kraft för framtiden; Kommitténs förslag till redogörelse om kulturens framtid
5 Yliopistojen rakenteellinen kehittäminen, akateemiset yhteisöt ja muutos; RAKE-yhteishankkeen (2008–2009) loppuraportti	14 Fostran till globalt ansvar. Slutrapport från styrgruppen för projektet om globalt ansvar
6 Perusopetuksen laatukriteerit	15 Kuntien liikuntatoimen talous- ja henkilöstötietoja vuosilta 2006–2009
7 Kvalitetskriterier för den grundläggande utbildningen	16 Opetusministeriön kansalaisjärjestöstrategia
8 Liikuntatoimi tilastojen valossa; Perustilastot vuodelta 2008	17* Konst och kultur ger välfärd – förslag till åtgärdsprogram 2010–2014
9 Kasvaminen maailmanlaajuiseen vastuuseen. Globaalivastuuprojektin ohjausryhmän loppuraportti	18 Culture – Future Force; Report on the futures of culture

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja -sarjassa vuonna 2010 ilmestyneet

- 1 Koulutus ja kulttuuri. Vuosikatsaus 2009–2010
- 7 Noste-ohjelma 2003–2009. Loppuraportti
- 8 Noste Programme 2003–2009. Final Report
- 9* Art and Culture for Well-being –proposal for an action programme 2010–2014
- 10* Näin suomalaista kulttuuria viedään; Kulttuurivientiraportti 2009
- 11* Kiinnostuksesta kysynnäksi ja tuotteiksi – Suomen koulutusviennin strategiset linjaukset
- 13 Tohtoritarve 2020-luvulla. Ennakointia tohtorien työmarkkinoiden ja tutkintotarpeiden pitkän aikavälin kehityksestä
- 14 Tiedepolitiikan kansainvälisiä kehitystrendejä 2000-luvulla. Finnish Science Policy in International Comparison -hanke
- 16* Interim Evaluation of the Lifelong Learning Programme 2007–2009 in Finland
- 17 PISA, PIAAC, AHELO: Miksi ja miten OECD mittaa osaamista?

* Ei painettu, vain verkossa

Opetus- ja kulttuuriministeriö
Undervisnings- och kulturministeriet
Ministry of Education and Culture
Ministère de l'Éducation et de la culture

ISBN 978-952-485-970-7 (nid.)
ISBN 978-952-485-971-4 (PDF)
ISSN-L 1799-0343
ISSN 1799-0327
ISSN 1799-0351 (PDF)